© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 23 (2383)
21 сакавіка 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

НЁМАН—НЯМУНАС

ЛІТОЎСКІЯ ПІСЬМЕННІКІ—ГОСЦІ ПРАЦОЎНЫХ ГРОДЗЕНШЧЫНЫ.

Беларускія і літоўскія пісьменнікі сярод студэнтаў Гродзенскага педінстытута. Злева направа—Мікола Ткачоў, Альбінас Жукаўскас, Альгірдас Поцюс, Пятрас Кейдошюс, Рамутэ Скучайтэ і Мікола Хведаровіч.
Фота В. КОСЦІНА.

У Янкі Брыля ёсць усхваляваныя радкі пра рэкі, што нараджаюцца, набіраюць сілу і разгон у Беларусі, каб потым ужо стаць шаўчэнкаўскім Дніпром, райнісаўскай Даўгавай і апетым Саламеяй Нерыс Нямунасам...

Нёман, Нямунас... Вось ён ляжыць пад белым покрывам сярод высокіх берагоў. Але ўжо блізка бурляць веснавыя воды. Праз тыдзень-другі імклівая плынь узарве, раскрышыць ледзяны панцыр, і Нёман, дыхаючы на поўныя грудзі, панясе свае воды на поўнач — у Літву.

Нёман, Нямунас... На яго берагах нарадзілася, расла і мацнела дружба беларусаў і літоўцаў.

Калі нарадзілася гэтая дружба? Вядомы літоўскі паэт Альбінас Жукаўскас неяк заўважыў, што, відаць, тады яшчэ, як упершыню сустрэліся беларус з літоўцам і абмяняліся першым словам: араты—артояс.

З тых сівых часоў добрым суседзям прыходзілася неаднойчы дапамагаць адзін аднаму. Тут, на берагах Нёмана, біўся за свабоду роднага краю Кастусь Каліноўскі. І лепшым памагатым, верным паплечнікам і баявым сябрам яго быў Антанас Мацкявічус, камандзір атрада літоўскіх паўстанцаў. Беларусы і літоўцы змагаліся разам супраць інтэрвентаў у гады грамадзянскай і Айчыннай войнаў, дапамагалі адзін аднаму аднаўляць разбураную вайной гаспадарку.

Можна шмат расказваць пра духоўную блізкасць нашых народаў, блізкасць, якая нарадзілася шмат вякоў назад. Беларускі першадрукар Францішак Скарына друкаваў першыя кнігі на беларускай мове ў Вільні. З літоўскай зямлёй працяглы час была звязана літаратурная дзейнасць Багушэвіча і Цёткі, Купалы і Коласа, а з зямлёй беларускай — жыццё і работа выдатных літоўскіх пісьменнікаў Бонавентура Паўлюкявічуса, Андруса Дабулявічуса, Аляксандры Меркітэ і многіх іншых дзеячоў літоўскай культуры, літаратуры і мастацтва.

Дружба, узаемная павага сталі асабліва моцнымі, калі Літва ўвайшла ў братнюю сям'ю народаў Савецкага Саюза. Гэта ў тыя дні вядомы літоўскі пісьменнік Пятрас Цвірка, сустракаючы ў Каўнасе дэлегацыю беларускіх пісьменнікаў на чале з Янкам Купалам, сказаў, што ён, бывала, часта выходзіў на бераг Нямунаса і, назіраючы, як коціць рака з поўдня свае хвалі, з надзеяй думаў пра час, калі разам з гэтымі хвалямі прыйдзе і свабода. У адказ на гэтыя словы Янка Купала моцна пацiснуў яму руку. Гэта была рука на дружбу, на вялікую дружбу, якая мацнела і мацнее з кожным годам.

Сёння ў братняй Літве чытаюць на роднай мове Янку Купалу і Якуба Коласа, Максіма Танка і Аркадзя Куляшова, Васіля Быкава і Рыгора Барадуліна, а мы на сваёй мове знаёмімся з лепшымі здабыткамі літоўскай літаратуры.

Беларускія пісьменнікі, кампазітары, мастакі, артысты — заўсёды жаданыя госці ў братняй Літве, а дзеячы культуры і мастацтва Літвы — у нас. І кожная такая сустрэча выліваецца ў сапраўднае свята.

Менавіта такім святам стаў прыезд групы літоўскіх літаратараў — сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Літвы Альгірдаса Поцюса, паэта-перакладчыка Альбінаса Жукаўскаса, паэта Пятраса Кейдошуса, паэтэсы Рамутэ Скучайтэ—на Дні літоўскай літаратуры, што праходзілі з 18 па 20 сакавіка ў Гродна і вобласці.

Без перабольшання можна сказаць, што ўся Гродзеншчына жыла гэтай падзеяй. Сардэчнасцю і цеплынёй акружылі гродзенцы дарагіх гасцей. Выстаўкі кніг літоўскіх пісьменнікаў у бібліятэках і кнігарнях, у школах і на прадпрыемствах засведчылі незвычайную цікавасць беларускіх чытачоў да літаратуры братняй рэспублікі.

Дням літоўскай літаратуры прысвяціла старонку гродзенская абласная газета. Госці выступілі па мясцовым тэлебачанні.

Вечарам 18 сакавіка пасланцы братняга народа былі гасцямі студэнтаў і выкладчыкаў Гродзенскага педінстытута імя Янкі Купалы. Разам з літоўскімі сябрамі на гэтую сустрэчу прыехалі беларускія літаратары — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Мікола Ткачоў, паэт Мікола Хведаровіч, літаратуразнаўца Адам Мальдзіс, сакратар Гродзенскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР Аляксей Карпюк.

Адкрываючы вечар, М. Ткачоў гаварыў аб сяброўскіх сувязях, аб моцнай дружбе беларускіх літаратараў з пісьменнікамі Літвы і іншых саюзных рэспублік.

— Гэтая дружба, гэтыя творчыя кантакты,—адзначыў ён, — узаемна ўзбагачаюць нас, садзейнічаюць развіццю братніх літаратур, умацоўваюць дружбу народаў нашай вялікай шматнацыянальнай Радзімы.

На трыбуне — літоўскі паэт і перакладчык Альбінас Жукаўскас. Яго імя шырока вядома не толькі ў Літве. Даўняя, амаль саракагадовая дружба звязвае А. Жукаўскаса з беларускімі літаратарамі. Ён быў першым перакладчыкам на літоўскую мову паэзіі М. Танка. Дзякуючы яму літоўскі чытач пазнаёміўся з творамі многіх беларускіх пісьменнікаў.

— Я шмат ездзіў па беларускай зямлі, — сказаў А. Жукаўскас, — і вашы палі і дубровы, вашы песні сталі мне такімі ж блізкімі, як і родныя літоўскія.

Альбінас Жукаўскас пазнаёміў прысутных са сваімі новымі вершамі і перакладамі твораў беларускіх паэтаў на літоўскую мову.

Аб даўніх сувязях дзвюх братніх культур — беларускай і літоўскай — гаварыў А. Мальдзіс.

— У Вільнюсе, — заўважыў ён, — напамінкі пра нашу даўнюю дружбу вы можаце сустрэць на кожным кроку. Тут ёсць вуліцы, што носяць імя Каліноўскага, Цёткі, Купалы, Коласа. У сваю чаргу, у Беларусі свята шануюць светлыя імёны С. Нерыс, П. Цвіркі.

Прамоўца гаворыць, што ў апошнія гады на літоўскую мову перакладзена 18 беларускіх кніг. З многімі літоўскімі творамі пазнаёміўся і беларускі чытач. Але ў гэтым напрамку, гаворыць А. Мальдзіс, трэба ісці далей. У Літве яшчэ слаба вядомы К. Чорны, К. Крапіва, а мы, беларусы, з-за адсутнасці перакладаў не можам адчуць асалоду паэзіі выдатнага літоўскага паэта Людаса Гіры, не перакладзены многія творы Пятраса Цвіркі і іншых вядомых літоўскіх пісьменнікаў.

У зале гучаць беларуская, літоўская, руская мовы. Горача прымае моладзь выступленні Альгірдаса Поцюса, Рамутэ Скучайтэ, Пятраса Кейдошуса, Міколы Хведаровіча, якія падзяліліся сваімі творчымі планамі, прачыталі свае новыя творы.

Насычаным цікавымі сустрэчамі быў дзень другі. З раніцы госці знаёміліся з Гродна, наведалі музей Э. Ажэшка, мясцовы краязнаўчы музей.

А днём яны сустрэліся з рабочымі аднаго з перадавых прадпрыемстваў рэспублікі — Гродзенскага завода аўтазапчастак. Літоўскія і беларускія літаратары пабывалі ў цэхах завода, пазнаёміліся з тэхналагічным працэсам. Потым у заводскім клубе адбыўся літаратурны вечар, на якім выступілі, цёпла сустрэтыя прысутнымі, А. Поцюс, А. Жукаўскас, П. Кейдошус, М. Хведаровіч, В. Быкаў, Д. Бічэль-Загнетава.

— Працоўныя Літвы, — сказаў А. Поцюс, — добра ведаюць пра здабыткі рабочага класа Беларусі. Вашы трактары, аўтамашыны, станкі можна ўбачыць ва ўсіх кутках нашай рэспублікі. І мы вельмі ганарымся нашай сённяшняй сустрэчай, усхваляваны гасціннасцю, з якой нас сустракаюць.

У другой палове дня госці з Літвы і Мінска, гродзенскія літаратары зрабілі паездку ў прыгарадныя калгасы «Прагрэс» і «Звязда». У калгасе «Прагрэс» яны агледзелі эксперыментальнае будаўніцтва калгаснага пасёлка, пабывалі ў новым калгасным Палацы культуры. У «Звяздзе» госці выступілі перад вучнямі Азерскай сярэдняй школы.

20 сакавіка літоўскія і беларускія пісьменнікі, удзельнікі Дзён літоўскай літаратуры, былі запрошаны ў абласны камітэт КПБ, дзе ў шчырай гутарцы кіраўнікі вобласці расказалі аб здабытках працоўных Гродзеншчыны, пажадалі гасцям новых творчых поспехаў.

І вось надышла мінута развітання з нашымі літоўскімі братамі.

— Хто хоць раз пабыў на гасціннай беларускай зямлі, — гавораць яны,—той абавязкова зноў вернецца сюды.

Да новых сустрэч, дарагія сябры!

М. ЗАМСКІ,
спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

КНІГІ АБ ГЕРАІЗМЕ НАРОДА

РАСКАЗВАЕ СТАРШЫНЯ ДЗЯРЖАЎНАГА КАМІТЭТА САВЕТА МІНІСТРАЎ БССР ПА ДРУКУ Р. В. КАНАВАЛАЎ

У гэтым годзе працоўныя нашай рэспублікі будуць адзначаць 25-годдзе з дня вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Выдавецтвы рэспублікі рыхтуюць для чытачоў рад кніг і іншых выданняў, якія расказваюць аб гераічнай барацьбе савецкага народа супраць гітлераўскіх полчышчаў.

Рад кніг, якія асабліва палюбіліся чытачам, выпушчан другім выданнем. Да такіх адносіцца дакументальная аповесць І. Новікава «Руіны страляюць ва ўпор», раман А. Асіпенкі «Вогненны азімут». Рыхтуюцца да выпуску ўспаміны актыўных удзельнікаў партызанскага руху Герояў Савецкага Саюза Р. Н. Мачульскага «Вечны агонь», В. І. Лівенцава — «Партызанскі край», а таксама В. К. Якавенкі «На акупіраванай зямлі».

Да гадавіны вызвалення Беларусі выйдуць з друку кнігі «Віцебскае падполле» кандыдата гістарычных навук Н. І. Пахомава, «Суровая быль» І. Л. Сацункевіча, «Хатынь» Н. Т. Андрушчанкі. У серыі «Беларускі раман» будзе выпушчана на беларускай мове эпапея ў дзвюх кнігах «Венапомныя дні» М. Лынькова.

Шырокай папулярнасцю карыстаецца зборнік «Піянеры-героі». Ён таксама выйдзе другім выданнем.

Калектывам аўтараў падрыхтаван да друку даведнік па гераічных памятных мясцінах рэспублікі. Ён называецца «У памяці народнай». Яшчэ адзін даведнік прызначаецца для Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Значную цікавасць мае таксама падрыхтаваны да друку зборнік «Лясныя песні», у які ўвайшлі вершы і песні партызанскіх паэтаў.

Выяўленчая прадукцыя будзе прадстаўлена фотаальбомам «Франтавымі дарогамі», камплектам паштовак «Беларускія мастакі аб Брэсцкай крэпасці-героі», маляўнічымі плакатамі.

Рад выданняў рыхтуецца і да 25-й гадавіны пераможнага заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. Гэта—кнігі, брашуры, выяўленчая прадукцыя.

БЕЛТА.

«ПА ДАРУЧЭННІ ТАВАРЫША ЛЕНІНА»

Так называецца дакументальны фільм, да здымкаў якога прыступіла Гомельская студыя тэлебачання. У фільме будзе расказана аб знаходжанні і дзейнасці на Гомельшчыне ў першыя гады Савецкай улады паплечнікаў Уладзіміра Ільіча — усесаюзнага старасты Міхаіла Іванавіча Калініна, народных камісараў Анатоля Васільевіча Луначарскага і Мірона Канстанцінавіча Уладзімірава.

У Маскве зроблены першыя сінхронныя здымкі былых членаў Гомельскага губкома С. Зенчанкі, І. Касаткіна і Н. Лавінскай, якія перад аб'ектывам кінакамеры расказалі аб сустрэчах з саратнікамі У. І. Леніна.

У тэлефільме будуць выкарыстаны архіўныя фота і кінадакументы тых часоў, матэрыялы музеяў.

Дакументальная стужка выйдзе на блакітныя экраны да знамянальнага юбілея — 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Аўтар сцэнарыя тэлефільма — Э. Энцін, рэжысёр — В. Гесь, аператар — Р. Шапавалаў.

Іван МЯЛА

ЗДРАДА

ГЭТА БЫЛО чатырнаццаць гадоў таму назад. Да нас у лабараторыю протазаалогіі ў Маскве прыехаў дацэнт кітайскага універсітэта, звалі яго Джо. Джо спярша накіравалі стажыравацца ў Ленінград, але ленінградскія вучоныя яму чамусьці не спадабаліся. Джо запатрабаваў, каб яго прымацавалі да «самага лепшага» протазаолага Савецкага Саюза, і яго перавялі ў Маскву, у нашу лабараторыю, да старога заслужанага прафесара. У прафесара было шэсць аспірантаў, і нашы дысертацыі ляжалі на яго стале непрачытаныя, бо прафесар амаль увесь свой час аддаваў дацэнту з Кітая. Мы не крыўдзіліся, разумелі—трэба. Братняя краіна, якой мы, савецкія людзі, дапамаглі стаць свабоднай, рабіла небывалы рывок наперад. Ішла з феадалізму ў сацыялізм. І мы радаваліся. І дапамагалі новаму Кітаю чым толькі маглі.

...У Благавешчанску-на-Амуры вучоных двух сельскагаспадарчых інстытутаў надзялілі на беразе Амура агароднай зямлёй.

Мой агарод быў якраз каля разбуранага дота, зарослага бур'янам. На другіх агародах таксама валяліся вывернутыя надаўбні. У час Айчыннай вайны па левым беразе Амура цягнуўся ўмацаваны раён, створаны рукамі благавешчанцаў супраць японцаў, якія стаялі на правым беразе. Цяпер доты і надаўбні былі ўжо не патрэбны. Побач, на другім беразе, была братняя краіна.

На Амуры веснавой паводкі не бывае. Снегу заўсёды выпадае мала. Яшчэ стаяць маразы да пятнаццаці-дваццаці градусаў, а вецер гоніць хмары і, пачынаючы з канца лютага, сонца з'ядае снег. З месяц ад Благавешчанска да Хабараўска ляжыць жоўтая прамерзлая зямля, падобная на пустыню. У красавіку лёд робіцца порыстым, узломваецца і плыве не крыгамі, а дробным белым крошывам.

Але затое страшны Амур у жніўні. У гэты час у тайзе, у гарах тае снег. Мусоны гоняць з Ціхага акіяна праліўныя хмары. Узровень вады ў рацэ Зеі падымаецца да 9 метраў, а на Амуры да 5—7 метраў, і тады разліваецца бацюхна-Амур кіламетраў на 30—40 у шырыню. Залівае многія нашы паселішчы, а больш кітайскі бок.

У мяне быў сябар пагранічнік, падпалкоўнік, з якім я вучыўся ў ваеннай акадэміі. Калі разліваецца Амур, сябра майго тыдні тры нельга застаць дома. Кожны год у гэты час пагранічнікі на верталётах ратавалі тысячы кітайцаў.

На копнах сена, на хацінах, на бярвеннях, а то, учапіўшыся за карагі, плывуць кітайцы па жоўтай каламутнай, бурлівай вадзе. Нашы кацеры і верталёты днём і ноччу ратуюць іх. Прастуджаных лечаць бясплатна ў нашых бальніцах, знявечаных аперыруюць і праводзяць з падарункамі на правы бераг, калі Амур зноў увойдзе ў берагі. І, паўтараю, ніякіх рахункаў для аплаты не прад'яўлялі, нават удзячнасці не патрабавалі. Дружба і бескарыслівая дапамога перш за ўсё. І больш таго, каб не залівала павадкамі каля двух мільёнаў гектараў урадлівай прыамурскай нізіны (дзве трэці гэтай тэрыторыі прыпадае на правінцыі Кітая), было прынята рашэнне пабудаваць на Зеі велізарнае вадасховішча, якое затопіць некалькі сотняў квадратных кіламетраў тайгі. Планавалася токам Зейскай гэс асвятліць увесь Паўночны Кітай і забяспечыць усе прадпрыемствы Паўночнага Кітая зейскай электраэнергіяй.

...Хабараўск па колькасці насельніцтва прыкладна роўны Мінску, але працягнуўся ён кіламетраў на сорак, амаль да ўпадзення Усуры ў Амур. Канчаюцца апошнія шматпавярховыя дамы, і адкрываецца вачам спакойная блакітная роўнядзь. Уздоўж мнагаводнай Усуры да зялёных сопак усурыйскай тайгі цягнуцца ўрадлівыя землі Краснарэчанскага саўгаса. Мне часта давodзілася прыязджаць у гэты саўгас і арганізоўваць у тайзе абарону дойнай жывёлы ад нападзення гнюса (сляпнёў і камароў).

І вось, памятаю, аднойчы збег я з тайгі, з саўгаса ў дом адпачынку «Усуры», дзе праходзіў творчы семінар драматургаў з Хабараўска, Уладзівастока, Благавешчанска, Магадана, Камчаткі, Сахаліна і нават з Курыльскіх астравоў. Абмяркоўвалася п'еса Віктара Александроўскага «На граніцы цішыня». Аб пагранічніках. Аб шпіёнах. І мы заспрачаліся з аўтарам: выдуманы канфлікт! Якія, маўляў, цяпер асаблівыя трывогі могуць быць у пагранічнікаў на Амуры і на Усуры? Гэта ж не гаміндаўскі і не акупіраваны японцамі Кітай!

Работа семінара завяршылася на пагранзаставе. Прыйшоў пагранічны кацер і павёз нас на заставу. Пасярэдзіне ракі ляжалі зялёныя маленькія астраўкі. На некаторых з іх пасвілася жывёла Краснарэчанскага саўгаса, перапраўленая на баржы. Сям-там стаялі капіцы сена, і рабочыя саўгаса грузілі яго на спараныя лодкі, паміж якімі рабіўся шырокі пяціметровы насціл. Сена перавозілі на бераг, а потым машынамі на жывёлагадоўчыя фермы. Па той бок астравоў праходзілі кітайскія параходзікі, і на сваім беразе кітайцы таксама нарыхтоўвалі сена.

Нам здавалася, што міру на гэтай рацэ не будзе канца. Ды пра што было спрачацца, калі пытанні аб граніцы былі ўжо вырашаны.

І ўсё ж пагранічнікі ўхвалілі п'есу: мабыць падманлівай была цішыня на граніцы...

Сёння па віне авантурыстычнай згraі Мао Цзэ-дуна пралілася кроў нашых пагранічнікаў—абаронцаў вострава Даманскі. Мы, савецкія людзі, да глыбіні душы абураны дзеяннямі кітайскай ваеншчыны, а тым, хто накіроўвае гэтыя вераломныя дзеянні, мы з усёй рашучасцю заяўляем: свяшчэнныя недатыкальныя рубяжы нашай роднай зямлі, і бясслаўны канец чакае ўсіх, хто на іх пасягне!

У ЯПОНІЮ, на «ЭКСПО-70»

Р. БРЫСЮК. «Хлеб-соль».

У. БАСАЛЫГА. «Папрадуха».

У. БАСАЛЫГА. «Па ваду».

РАБОЧЫ пакой галоўнага мастака Упраўлення мастацкай прамысловасці Уладзіміра Басалыгі нагадвае лялечны тэатр. У шафах, на сталах — лялькі, шкатулкі, фігуркі з дрэва, мастацкія інкрустацыі.

Вось фігурка сімпатычнай маладзіцы з боханам хлеба на беларускім ручніку. Яна нібы гаворыць: «Сардэчна запрашаю! Хлеб-соль вам!» А побач хітраваты стары рыбак у доўгай кашулі, падпяразаны паяском, у лямцавым капелюшы, з вудай за плячыма.

Усё гэта не гаспадаровы цацкі, а ўзоры сувеніраў, якія выпускаюць прадпрыемствы мясцовай прамысловасці.

— На беларускія сувеніры, — гаворыць У. Басалыга, — вялікі попыт не толькі ў нашай краіне. Арыгінальныя вырабы беларускіх майстроў можна сустрэць у Бельгіі, Францыі, Канадзе, Швейцарыі, Англіі, Фінляндыі, ЗША. І вось цяпер мы пасылаем нашы нацыянальныя сувеніры ў японскі горад Асака, на Сусветную выстаўку «Экспо-70». Прадстаўнікі японскіх фірм выбралі для продажу на выстаўцы некалькі ўзораў беларускіх сувеніраў.

Маладзечанская фабрыка мастацкіх вырабаў выпусціць для выстаўкі сем тысяч сувеніраў з лёну. Гэта будуць лялькі «Беларуска», «Жняя», «Хлеб-соль», «Пастушок», «Рыбак», «Лапатнік», «Па грыбы». Іх аўтар—мастак Р. Брысюк любоўна перадала самабытны каларыт, матывы беларускага фальклору.

Жлобінская фабрыка мастацкай інкрустацыі рыхтуе партыю шкатулак і пано, інкруставаных саломкай. Пано (аўтар У. Басалыга) зроблены таксама па матывах нацыянальнага фальклору. Іх сюжэты падказаны казкамі, легендамі, паданнямі: «Бондар Алесь», «Ганчар Якуб», «Лявоч», «Папрадуха», «Па ваду», «Вясна», «Свята ў вёсцы», «Улазіны» і іншыя.

Прыемны сюрпрыз жанчынам — наведвальніцам выстаўкі «Экспо-70» рыхтуюць магілёўскія вышывальшчыцы і ткачыхі. Яны адправяць 300 камплектаў льняных набораў з традыцыйным беларускім арнаментам для суненак.

І. СУЧКОЎ.

НОВЫЯ НАРОДНЫЯ

За творчыя поспехі ў развіцці харавога, вакальнага, танцавальнага, музычнага мастацтва і актыўную канцэртна-выканаўчую дзейнасць прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прысвоіў ганаровыя званні народных: ансамблю «Вяснянка» Палаца культуры Магілёўскага аўтазавода імя Кірава, танцавальнаму калектыву Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў, хору народнай песні саўгаса «Натальеўск» Мінскай вобласці.

Народны ансамбль танца «Вяснянка» Магілёўскага аўтамабільнага завода імя Кірава быў створаны ў 1946 годзе. У той час у ім было ўсяго 20 чалавек. У 1967 годзе калектыў ужо аб'яднаў 40 маладых рабочых і служачых — аматараў танца. Ансамбль пад кіраўніцтвам М. Дудчанкі і В. Гаявой за гэтыя гады дасягнуў пэўнага выканаўчага майстэрства. У яго рэпертуары такія танцы, як «Салдацкая сюіта», «Беларуская вясельная», «Беларуская полька», малдаўскі — «Букурыя», румынскі — «Калушарылар» і іншыя, а таксама харэаграфічныя сцэнкі.

Ансамбль «Вяснянка» прымаў удзел у многіх абласных і рэспубліканскіх аглядах самадзейных калектываў, удзельнічаў у заключным канцэрце ў Мінску, прысвечаным 50-годдзю КПБ і БССР, узнагароджаны шматлікімі дыпламамі.

Пры ансамблі створана харэаграфічная студыя, дзе займаецца 70 дзяцей.

Адзінаццаці найбольш актыўным удзельнікам ансамбля «Вяснянка» прысвоена ганаровае званне артыстаў народнага ансамбля танца. Сярод іх Н. Савіцкая, Л. Ігорцава, В. Жлабо, Л. Яраш, Ж. Стражэвіч і іншыя.

Народны танцавальны калектыў Палаца культуры гродзенскіх тэкстыльшчыкаў быў арганізаваны ў 1959 годзе. Зараз у ім 45 чалавек. Толькі за апошнія тры гады самадзейныя артысты далі больш як 150 канцэртаў, на якіх пабывала каля 50 тысяч гледачоў.

Вось ужо сёмы год калектыў узначальвае Яўген Шток. Пры яго непасрэдным удзеле развучаны танцы «Партызанская рапсодыя», «Па-над Нёманам», «Беларуская кадрыля», «Калгасная полька», «Рабочы перапляс» і многія іншыя.

Самадзейныя танцоры выступалі ў Маскве, Мінску, Вільнюсе, у Польскай Народнай Рэспубліцы.

Зараз тут рыхтуецца вялікая святочная праграма, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Адзінаццаць гадоў у саўгасе «Натальеўск» Чэрвеньскага раёна Мінскай вобласці працуе хор народнай песні (мастацкі кіраўнік І. Няборскі). На першых парах у ім было 18 аматараў спеваў, цяпер гэтая лічба амаль патроілася. У рэпертуары хору беларускія, рускія, украінскія народныя і сучасныя песні, класічныя творы.

Калектыў хору падтрымлівае цесную сувязь з народным артыстам Савецкага Саюза Р. Шырмам. Пры яго дапамозе самадзейныя спевакі дасягнулі значных поспехаў. Хор чатыры разы ўдзельнічаў у абласных аглядах, з'яўляецца дыпламантам Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацтва.

НАШ КЛОПАТ, НАШ АБАВЯЗАК

Як мы паведамлялі ўжо, 14 сакавіка адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, прысвечанае пытанням развіцця літаратуры для дзяцей. На пасяджэнне былі запрошаны прадстаўнікі Міністэрства асветы рэспублікі, Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку, ЦК ЛКСМБ і выдавецтва «Беларусь».

З дакладам аб стане і задачах беларускай дзіцячай літаратуры выступіў на пасяджэнні сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Янка Брыль. Яго даклад з некаторымі скарачэннямі быў надрукаваны ў мінулым нумары нашай газеты. Сёння змяшчаем справаздачу аб спрэчках.

Даклад Янкі Брыля, у якім быў дадзены грунтоўны аналіз сённяшняга стану беларускай літаратуры для дзяцей і юнацтва і вызначаны задачы яе далейшага развіцця, выклікаў сярод удзельнікаў пашыранага пасяджэння прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў ажыўлены абмен думкамі. Быў закрануты шырокі круг пытанняў. Гаворка ішла аб тэматыцы кніг для дзяцей, аб іх мастацкім узроўні, аб ролі мастацкага слова ў выхаванні юнага пакалення, аб рабоце выдавецтваў і рэдакцый дзіцячых газет і часопісаў, аб мастацкім афармленні і паліграфічным выкананні дзіцячай кнігі, аб выкладанні літаратуры ў школе і інш.

Адзначалася, што беларуская дзіцячая літаратура мае сёння немалыя мастацкія здабыткі. Многія кнігі нашых празаікаў і паэтаў сталі добрымі сябрамі і дарадцамі дзяцей і юнацтва. Выхоўваючы любоў да Радзімы, да працы, раскрываючы характва навакольнага свету, сцвярджаючы прынцыпы дружбы, сяброўства, вернасці і сумленнасці, кнігі гэтыя робяць вялікую справу — рыхтуюць юную змену да ўступлення ў вялікае жыццё.

Так, беларуская літаратура для дзяцей пасталела і не патрабуе да сябе паблажлівых адносін і скідак. Яна дае падставы для сур'ёзнай і прынцыповай гаворкі. Менавіта такая гаворка і адбылася на пашыраным пасяджэнні прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Нібы адгукнуўшыся на заклік дакладчыка «гаварыць са свядома найбольшай самакрытычнасцю, якая нам вельмі і вельмі не пашкодзіць», удзельнікі абмеркавання больш спыняліся на недахопах, якія яшчэ назіраюцца ў рабоце «дзіцячага цэха» нашай літаратуры, у справе выдання і прапаганды беларускай дзіцячай кнігі.

У прыватнасці, на пасяджэнні гаварылася аб тэматычнай абмежаванасці, дробнатэмнасці, голым маралізатарстве, мастацкай недасканаласці многіх кніг для дзяцей, аб заніжанай патрабавальнасці да твораў дзіцячай літаратуры як з боку саміх пісьменнікаў, так і з боку работнікаў перыядычных выданняў і выдавецтваў, аб няўвазе крытыкі да творчасці пісьменнікаў, якія пішуць для дзяцей, аб неабходнасці паляпшэння рэдагавання і павелічэння тыражоў дзіцячых кніг, павелічэння аб'ёму часопіса «Бярозка», устанаўлення штогадовай прэміі за лепшы твор для дзяцей і юнацтва і г. д.

І дакладчык, і выступаючыя ў спрэчках асабліва падкрэслівалі, што клопат аб развіцці літаратуры для дзяцей павінен быць клопатам сумесным, клопатам усёй грамадскасці. Канечне, найбольшая адказнасць ляжыць тут на непасрэдных стваральніках кніг — на пісьменніках, аднак дзіцячую літаратуру ствараюць не толькі яны. Больш увагі дзіцячай літаратуры павінны аддаваць камсамол, арганізатары кніжнай справы, работнікі бібліятэк, бо клопат аб літаратуры для дзяцей — гэта клопат аб саміх дзецях.

Менавіта з гэтага пачаў сваё выступленне міністр асветы рэспублікі Міхаіл Мінкевіч.

— Нас, работнікаў асветы, пісьменнікаў, работнікаў выдавецтваў, камсамола і бібліятэк, — гаворыць ён, — збліжае і аб'ядноўвае адна агульная задача — задача камуністычнага выхавання падрастаючага пакалення. У вырашэнні гэтай важнай і адказнай задачы сувязь і ўзаемадапамога пісьменнікаў і настаўнікаў проста неабходны.

Як мне вядома, сустрэчы пісьменнікаў і работнікаў асветы, якія адбыліся ў апошнія гады, былі цікавымі і вельмі карыснымі. Яны дапамаглі нам скласці новую праграму па беларускай літаратуры, уключыць у яе лепшыя, высокамастацкія творы. Праграма па літаратуры набліжана да сучаснасці. Для тэкстуальнага вывучэння ўключаны творы І. Мележа, Я. Брыля, І. Шамякіна, павялічана колькасць гадзін на аглядныя тэмы па сучаснай літаратуры, значна пашыраны рэкамендацыйныя спісы кніг для пазакласнага чытання. Распрацаваны перспектыўны план выдання мастацкай літаратуры ў серыі «Школьная бібліятэка» на 1970—74 гады. Прапановы і пажаданні, выказаныя пісьменнікамі пры складанні гэтага плана, улічаны.

Цяпер ідзе вялікая работа па складанні новых падручнікаў і хрэстаматый па беларускай літаратуры. Нас вельмі радуе, што такія пісьменнікі, як Эдзі Агняцвет і Васіль Вітка, згадзіліся ўдзельнічаць у складанні чытанак для пачатковых класаў. У гэтым годзе будзе аб'яўлены адкрыты конкурс па стварэнні падруч-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

Воінам—пра Ільіча

19 сакавіка ў акруговым Доме афіцэраў адбыліся чарговыя ленінскія чытанні, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння правадыра. З лекцыяй «Ленін і музыка» перад воінамі выступіў музыказнаўца Л. Ауэрбах. Лекцыя суправаджалася музычнымі ілюстрацыямі. Заслужаная артыстка БССР піяністка Ева Эфрон выканала любімы твор Ільіча — «Апасіянату» Л. Бетховена. Саліст тэатра оперы і балета В. Бокаў праспяваў рэвалюцыйныя і народныя песні.

Расказ паэта А. Вялюгіна быў прысвечаны вобразу вялікага правадыра ў творах савецкіх пісьменнікаў, у прыватнасці, у беларускай літаратуры.

Аб стварэнні вобраза Ільіча — вялікага і простага чалавека — у тэатры гаварыў заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР А. Дабвроцін.

Народны мастак БССР З. Азгур прысвяціў сваё выступленне ўвасабленню вобраза У. І. Леніна ў выяўленчым мастацтве.

На сустрэчы з дзеячамі культуры прысутнічала больш за 400 чалавек — генералы, афіцэры, старшыны, сяржанты і салдаты Мінскага гарнізона.

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

ВЫКОНВАЕЦЦА ЎПЕРШЫНЮ...

ДАЎНО ўжо, гадоў дзесяць сімфанічны аркестр Беларускай філармоніі не выконваў першых сімфоній выпускнікоў кансерваторыі. Не таму, што не было сімфоній, а таму, што паказваць трэба толькі змястоўныя, адзначаныя індывідуальнасцю і прафесіянальна пераканаўчыя творы даравітых музыкантаў.

І вось у мінулую пятніцу Беларускае тэлебачанне наладзіла вечар-сустрэчу з чатырма маладымі і пачынаючымі кампазітарамі. Два з іх — Р. Сурус і А. Мдзівані праз некалькі месяцаў закончаць кансерваторыю. К. Цесакоў і Ю. Грыгор'еў ужо маюць пэўны вопыт прафесіянальнай творчасці.

Прагучалі чатыры творы — часткі з першых сімфоній А. Мдзівані і Р. Суруса, сімфанічная карціна «Тарас на Парнасе» К. Цесакова і «Светлая песня» для голасу з аркестрам Ю. Грыгор'ева.

Гэтыя творы аб'ядноўвае агульнае імкненне да эмацыянальна яркага пазітыўнага выказвання і да аркестравай шматфарбнасці. Але значна больш паміж імі адрозненняў.

Сімфанічная карціна «Тарас на Парнасе» Кіма Цесакова — тэмпераментная, даволі характэрная і маляўнічая партытура — пакінула супярэчлівае ўражанне. Як і іншыя інструментальныя творы К. Цесакова (кампазітару 33 гады, ён аўтар дзвюх сімфоній, струннага трыо, квартэта і іншых твораў), «Тарас на Парнасе» сведчыць аб немалых творчых магчымасцях аўтара. Але шматслоўнасць і раскіданасць матэрыялу, грувасткая форма гавораць за тое, што кампазітар часам недастаткова патрабавальны да сябе, не заўсёды ўмее выбраць сродкі і дакладна арганізаваць музычны матэрыял. У мудрагелістай, стракатай па змесце і няроўнай па выкананні аркестравай карціне «Тарас на Парнасе» — цэлая серыя характарыстычных замалёвак і сцэнак. Яны то камічныя, то парадыйныя. Зусім нечакана і без усякай сувязі з праграмным падзагалоўкам у музыцы карціны з'яўляюцца фатальна драматычныя і нават філасафічныя фрагменты. Спробы аб'яднаць гэты калейдаскоп уражанняў з дапамогай знешніх прыёмаў (аркі, варыянты дзвюх асноўных тэм і да т. п.), як мне здаецца, недастаткова эфектыўныя.

Мяркуючы па тым, што ёсць у музыцы карціны «Тарас на Парнасе», К. Цесакову найбольш блізкі бытапіс і гумар, а драматызм і філасофія тут выглядаюць крыху наўмыснымі. Характэрная гумарыстычная сцэнка — гэта тое, што ўспрымаецца як арыгінальна прыдуманае, натуральнае і сакавіта, як на лубку, расфарбаванае аркестрам. Такая, напрыклад, панароднаму шырокая мелодыя асноўнай тэмы, якую «з усмешкай» спявае валторна (характарыстыка Тараса). Акорды — як бы з падскокам драўляных, гліссанда струнных, прысвісты флейты — завастраюць дабрадушны камізм. Дасціпны і ўвесь эпізод з «Лявоніхай». Кампазітар свабодна развівае элементы вясёлага народнага напеву ў гумарыстычным плане. Гэта музычны паказ славутай сцэны оргіі, дзе «кожны бог так растанцаваўся, што аж няможна ўдзяржаць» і дзе, Тарас, «што меўшы духу, скакаць на хату паляцеў».

Пазбаўлены ж бытавой афарбоўкі тэматызм у творы К. Цесакова не зусім выразны і менш самастойны (тэма Венеры і Парнаса, гратэскавы марш, велягурыстыя фразы-падгалоскі ў раздзелах-звязках). Ствараецца нават уражанне, што некаторыя фрагменты сімфанічнай карціны ўзніклі не ў сувязі з жывымі эмоцыямі і канкрэтнымі асацыяцыямі, а як вынік ужывання блізкіх кампазітару тэхнічных навыкаў. Так, мусіць, драматычныя, гратэскавыя эпізоды, цягуча-журботныя роздумы з вуглаватымі і напружанымі мелодыямі дадзены, каб выкарыстаць метад лінеарнага развіцця. Гэта стварыла агульную стылявую «цераспалосіцу» і разрыхліла форму твора.

Тут жа хачу паставіць яшчэ адно пытанне — аб характары інтэрпрэтацыі літаратурнай першакрыніцы ў праграмным музычным творы. Зразумела, кампазітар абавязаны знайсці і выказаць уласнае стаўленне да выбранага ў якасці сюжэтна-вобразнай першаасновы літаратурнага твора. Але ён, безумоўна, не павінен стылістычна **супярэчыць** арыгіналу і тым больш выдумляць нешта зусім чужое арыгіналу — тут я маю на ўвазе цэнтральны драматычны эпізод сімфанічнай карціны К. Цесакова.

Аркестр філармоніі пад кіраўніцтвам Ю. Яфімава выканаў гэты твор крыху груваства, недастаткова дыферэнцыравана ў сэнсе фарбаў і тэмпаў.

Сімфонія Рыгора Суруса (кампазітару 27 гадоў, ён студэнт класа прафесара А. Багатырова) задумана і выканана так, што, здавалася б, нішто ў ёй не павінна бянтэжыць, незадавальняць прыдзірлівага слухача. Гэта гладкая, дыхтоўная работа — удача пачынаючага кампазітара. Аднак у мяне не склалася бясспрэчна станоўчага ўражання.

Спачатку пра тое, што ў гэтай сімфоніі бясспрэчна. Па-першае, дастатковая творчая эрудыцыя аўтара, які разнастайна і мэтанакіравана скарыстоўвае тэхнічныя навыкі, уменне вылепіць акадэмічна стройную, вельмі выразную форму. Па-другое, гэта даволі **даступны** для ўспрымання, але зусім не праставаты твор. Сімфонія расказвае, паводле слоў аўтара, пра моладзь. Слухач лёгка знаходзіць тут пяшчотную летуценнасць, прыемную грацыёзнасць, мілую гуллівасць — музыка часам весела «скача цераз скакалачку». Кампазітар выказаў тут і думкі аб лёсе бацькоў, аб мінулай вайне. Усё гэта сказана ясна, добрасумленна зроблена і ўмела інструментавана, і аркестр пад кіраўніцтвам В. Катаева карэктна, з густам выканаў першую частку твора.

Аднак, мне здаецца, важна выказаць не студэнту, **а кампазітару** Р. Сурусу, які стаіць на парозе вялікай і адказнай творчай работы, некалькі заўваг, з якімі, вядома, можна спрачацца.

Сімфонія не здаецца мне пераканаўчай як мастацкае цэлае. І справа не ў тым, што ў музыцы няма адзінага стылявога «ключа» і адчуваюцца ўплывы (позні Пракоф'еў, Кабалеўскі, Шастаковіч). Справа ў іншым. Другая частка — варыяцыі на нязменны бас у духу трагедыйных пасакалій Шастаковіча, — вельмі натуральная ў Р. Суруса. Яна сагрэта сардэчнай цеплынёй. Слухача захапляе энергічнае драматычнае развіццё суровага напеву, і ён тут **верыць** кампазітару. Першая ж і трэцяя часткі халаднаватыя і ў вобразна-сэнсавых адносінах не стасуюцца з моцна наэлектрызаваным драматычным цэнтрам твора. У сімфоніі ёсць кантрастны **рад** вобразаў і няма адзінага патоку думак. Тое, што называецца вялікім словам «сімфанізм», прадстаўлена тут моцным тэхніцызмам — перастаноўкамі, трансфармацыямі, а не арганічным развіццём **адзінай скразной ідэі**. Па-мойму, другая частка «не вартая» свайго атачэння і высіцца над ім, як нешта вельмі значнае і... чужое. Мусіць, кампазітар павінен быў або стварыць бутафорскі-інфантыльную другую частку ў характары крайніх раздзелаў цыкла, або напісаць іх нанава, аб'яднаўшы з цэнтральнай часткай не праграмай — «індульгенцыяй», а думкай. У аснову твора Р. Суруса пакладзена нейкая універсальна-трафарэтная схема «маладзёжнай сімфоніі». Але ж мастак піша пра жыццё...

Андрэю Мдзівані 31 год і ён таксама канчае курс навучання ў Беларускай кансерваторыі па класе прафесара А. Багатырова. Першая сімфонія Мдзівані — вынік упартай, нялёгкай працы — пакідае ўвогуле добрае ўражанне. Кампазітар напісаў дынамічную і дэкаратыўна яркую партытуру, якая авеяна каларытам усходняй экзотыкі.

«Філасофія», «Лірыка» і «Рух» — у гэтым трохчастковым цыкле жыва адчуваюцца пэўныя сімпатыі і ўплывы (гэта даволі мудрагелісты «сімбіёз» — Анегер, Хачатуран, Шчадрын). Мяркуючы па леташняй вучэбнай рабоце А. Мдзівані — сімфанічных «Фрэсках» і па гэтай сімфоніі, маладому кампазітару бліжэй за ўсё экзатычныя маляўнічасць, гумар і бытапіс. Нягледзячы на тое, што першая частка больш старанна «зроблена», індывідуальныя якасці А. Мдзівані выяўляюцца ў другой і трэцяй частках. Бясспрэчна моцным у творчых пошуках маладога кампазітара з'яўляюцца рытмічны пачатак, які ў яго ўжо цяпер раскрываецца цікава, адчуванне каларыту, схільнасць да шматпланавага інструментальнага мыслення і настойлівае ўдасканаленне поліфанічных метадаў развіцця.

Самае слабое ў мове і тэхніцы А. Мдзівані — мелодыя. Тэматычны матэрыял сімфоніі мала выразны інтанацыйна і, як правіла, пазбаўлены шырокага дыхання. Твор рассыпаецца на дзесяткі дробных тэм-звенняў, не заўсёды дастаткова рэльефных. У сувязі з гэтым музычная тканіна сімфоніі часам бывае аморфная: тэхнічныя хітрыкі душаць блёклы тэматызм. Другая негатыўная якасць сімфоніі А. Мдзівані — недаацэнка ролі кульмінацый і злоўжыванне «сілавымі прыёмамі». У крайніх частках твора ёсць яўныя гукавыя лішкі. Такому ўражанню садзейнічала і цяжкае, раўнамерна гучнае выкананне фіналу сімфоніі аркестрам філармоніі (дырыжор Ю. Яфімаў).

«Светлая песня» Юрыя Грыгор'ева сапраўды вельмі светлая і пявучая (гэта перадала і салістка Людміла Златава). Добра прачутая п'еса радуе любоўным, хоць і трохі наіўным стаўленнем маладога кампазітара да мелодыі. На жаль, твор занадта малы, каб меркаваць аб магчымасцях Ю. Грыгор'ева (кампазітару 27 гадоў, ён выпускнік Кіеўскай кансерваторыі па класе В. Кірэйкі). Думаецца, што з часам кантакты Ю. Грыгор'ева, які жыве і працуе ў Гомелі, з беларускім Саюзам кампазітараў умацуюцца, і пасля выканання «Сімфанічных навел» або «Фантазіі на тры беларускія тэмы» будзе магчымасць атрымаць больш поўнае ўяўленне пра яго індывідуальнасць.

І некалькі агульных пажаданняў. Патрэбна добрая традыцыя — сістэматычныя канцэрты маладых. Пакуль што яны наладжваюцца выпадкова і, галоўным чынам, таму, што кансерваторыя пачынае настойліва стукаць у дзверы філармоніі. Магчыма, гэта будуць вечары-сустрэчы маладых кампазітараў Беларусі з удзелам студэнтаў-выпускнікоў і членаў творчых саюзаў другіх рэспублік. Варта падумаць над тым, як аб'яднаць намаганні зацікаўленых бакоў і, дапусцім, двойчы ў год — восенню і вясной — наладжваць такія справаздачы творчай моладзі. Наколькі яны патрэбныя і павучальныя, сведчыць і тэлевізійная гадзіна музыкі, пра якую тут гаварылася.

Т. ШЧАРБАКОВА.

УСПАМІНЫ ПРА СЯБРА

Пазаўчора ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбыўся вечар успамінаў аб жыцці і творчай дзейнасці аднаго з выдатных дзеячоў беларускай культуры, першага народнага артыста рэспублікі Уладзіслава Іосіфавіча Галубка.

Сабраліся пісьменнікі, артысты, сваякі і блізкія У. Галубка, тыя, хто яго добра ведаў, хто разам з ім працаваў у тэатры.

Уступнае слова сказаў паэт А. Звонак. Ён адзначыў вялікую ролю У. Галубка ў справе развіцця беларускага тэатра, нашай нацыянальнай культуры, як драматурга, артыста, мастака.

— Разам з імёнамі іншых выдатных дзеячоў тэатральнага мастацтва імя У. Галубка будзе заўсёды зззяць, як зорка першай велічыні,—падкрэсліў А. Звонак.—Увесь свой талент, вопыт і сцэнічнае майстэрства ён да канца аддаў народу. Таму У. Галубок будзе жыць у памяці народнай.

На вечары выступілі з успамінамі аб жыцці, тэатральнай і літаратурнай дзейнасці Уладзіслава Галубка заслужаныя артысты БССР Я. Рамановіч, Л. Шынко, мастак Я. Ціхановіч, урач М. Лучанок, паэт С. Грахоўскі, дачка выдатнага артыста Уладзіслава Уладзіславаўна Галубок, паэт І. Васілеўскі.

Удзельнікам вечара быў паказаны спектакль па п'есе У. Галубка «Суд» у выкананні самадзейнага драматычнага тэатра Дома культуры прафтэхадукацыі г. Мінска.

БЕЛАРУСКАЯ КНІГА Ў СМАЛЕНСКУ

Смаляне любяць беларускую мову. Ды і саміх беларусаў у гэтым старажытным рускім горадзе жыве некалькі дзесяткаў тысяч. Без перакладчыкаў чытаюць у Смаленску кнігі, выпушчаныя ў мінскіх выдавецтвах.

Сёлета, у пачатку студзеня, гандлюючыя арганізацыі наладзілі ў Смаленску распаўсюджванне беларускай кнігі. У магазіне «Прапагандыст», размешчаным на цэнтральнай вуліцы горада, прадаецца літаратура па гісторыі Камуністычнай партыі Беларусі, пра будаўніцтва новага грамадства ў рэспубліцы, статыстычныя зборнікі.

Хутка распрадалі творы класікаў беларускай мастацкай літаратуры ў магазінах Дома Савет аў і «Веды». У Доме кнігі я сустрэў сакратара партарганізацыі Ельмінскага саўгаса «Зара» В. П. Кухарава. Ён купляў «Глыбокую плынь» Івана Шамякіна.

— Хачу пачытаць Шамякіна ў арыгінале,—гаворыць ён. — Беларуская мова—мая родная мова.

Тут я сустрэў таксама старэйшага беларускага камуніста І. І. Вашкевіча, дэлегата першага з'езда КПБ. Ветэран купляў нарысы па гісторыі Кампартыі Беларусі. Паэт Юрый Пашкоў просіць каб яму дапамаглі набыць руска-беларускі слоўнік.

— Я перакладаю вершы Сяргея Грахоўскага і мне вельмі патрэбен слоўнік,—просіць ён.

Мікалай Іванавіч Рыленкаў бярэ вершы Янкі Купалы.

— Купала жыў у нашым Смаленску. Ён не раз гаварыў, што любіць наш горад. Вось і зноў прыехаў ён да нас.

Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Цішка Гартны, Аркадзь Куляшоў, Максім Танк... Імёны гэтых пісьменнікаў добра ведаюць на Смаленшчыне. Іх кнігі былі распрададзены за некалькі тыдняў.

Так беларуская кніга прыходзіць на паліцы смалян.

О. ЛОНСКІ.

г. Смаленск.

МУЗЫКА «ЗАЛАТЫХ СТРУН»

Л. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ,
народная артыстка СССР

ЦЫМБАЛЫ... Праз усё жыццё нясу я ў сабе непаўторны, чаруючы перазвон іх «залатых струн». І нішто не здолела перамагчы і выціснуць гэтую любоў: ні грукат гармат, ні голад, ні радасць прызнання... Іх «голас» жыве ва мне, а дакладней, відаць, яны — гэта ўжо я... Я — таму што сваім нараджэннем як актрысы абавязана ім; я — бо на ўсё жыццё застаюся вернай таму, што па-сапраўднаму люблю.

Цымбалы... Інструмент, які здолеў перадаць непаўторную прыгажосць і народных мелодый, і класікі, і сучасных кампазітараў. Кожны, каму давялося чуць Глінку і Чайкоўскага, Моцарта і Бетховена, Шастаковіча і Хачатурана ў цымбальным выкананні, мусіць, ніколі не забудзе незвычайнага ўражання ад гэтага выканання.

Пра ўсё гэта я думаю, калі слухаю цымбалы...

Вялікая роля ў развіцці і прапагандзе беларускіх цымбал належыць народнаму артысту СССР Іосіфу Жыновічу. Ён не толькі кіруе вядомым ансамблем, але і выступае як саліст-віртуоз.

Слухаючы «залатыя струны» І. Жыновіча, я прыгадваю тыя гады, калі цымбалы толькі выходзілі на канцэртную эстраду і заваёўвалі аўдыторыю, успамінаю старонкі ўласнага жыцця...

...Закончана сярэдняя школа. Я пачынаю шукаць сваё месца ў жыцці. Запрашаюць спяваць у царкве, бо голас, кажуць, ёсць. Спяваю. І аднойчы ў царкве спыняе мяне нехта і прапануе кінуць гэты «занятак» і ісці працаваць у маладзёжны тэатр, які будзе выступаць перад байцамі Чырвонай Арміі на франтах грамадзянскай вайны. Згаджаюся. І трапляю ў аматарскі калектыў, які гарыць жаданнем несці армейскаму гледачу мастацтва, нашу родную песню, танец, слова беларускае. Гэта захапляла і натхняла... Тым «нехта» быў Зміцрок Захар, чалавек, дзякуючы якому павярнулася ўсё маё жыццё і я стала артысткай. Вось ён і быў першым прапагандыстам музыкі «залатых струн».

Зміцрок Захар — імя, якое памятаюць усе, для каго «Чырвоная зала» клуба тэрытарыяльных войск Мінскага гарнізона была ў тыя гады і тэатрам, і канцэртнай пляцоўкай, і кінатэатрам. Канцэрты і спектаклі давала трупа Галоўпалітасветы пры Ваенным камісарыяце Заходняга фронту. Мы, маладыя акцёры-аматары, не зважалі на стомленасць, на холад, на сціплы паёк (а апетыт быў малады!) — працавалі з поўнай аддачай сіл, юныя, вясёлыя, апантаныя мастацтвам. Наш кіраўнік Зміцрок Захар сам і на балалайцы іграў віртуозна, і выконваў камічныя ролі ў п'есах, і спяваў добра, і танцор быў выдатны. Арганізатарскія здольнасці гэтага чалавека дапамагалі нам пераадольваць любыя цяжкасці. Гэта ён, дарэчы, запрасіў да нас і вывеў на сцэну такіх людзей, як Крыловіч, Грыгоніс, Злотнікаў, Горлычка, Зірка, Бандарэнка, Крэсік, і многіх іншых. Ён запрасіў і прафесіяналаў — дырыжора Элькона, рэжысёра Туманаву, таленавітую драматычную актрысу, жонку славутага ўкраінскага артыста Сагайдачнага — Таццяну Сямёнаўну, якая прыехала да нас пасля смерці мужа і прывезла багаты тэатральны гардэроб.

Мы працавалі і ў памяшканні былога кінатэатра «Гігант», давалі там тэатралізаваныя канцэрты-праграмы. Пасля кожнай праграмы наладжвалі мітынгі, якія заканчваліся агульным спяваннем «Інтэрнацыянала».

Ішоў час. Адны ўдзельнікі калектыву пераходзілі на прафесіянальную сцэну (Крыловіч, Грыгоніс, Злотнікаў) іншыя — вучыцца. Я паступіла ў вакальны клас пры Беларускім музычным тэхнікуме. Трупа пачала распадацца. Але З. Захар не супакойваўся, ён пачаў збіраць цымбалістаў і стварыў ансамбль з трынаццаці музыкантаў. Я была ў гэтым ансамблі спявачкай. Дзе толькі мы ні выступалі! Аб'ехалі ўсю Беларусь, гастраліравалі на Украіне, у Грузіі... Пашыраўся наш рэпертуар. З намі выступалі і такія спевакі, як Балоцін, Дзянісаў, Андруковіч.

Здараліся і розныя прыгоды, сярод якіх быў такі выпадак. Аднойчы перад канцэртам на данецкай шахце я пайшла пагуляць у парк. Прылегла на траву і... заснула. Прачнулася — дзе я? Змрок, на небе зоркі. Куды ісці — не ведаю. Раптам успамінаю — канцэрт! Сустрэла людзей, пытаюся: «Дзе сёння канцэрт?» У адказ пытаюць: «Той, што на цымбалах, з Александроўскай?» — і паказалі. Спазнілася я на першае аддзяленне, давялося ў другім даваць падвсеную праграму..

Я вельмі коратка расказваю пра калектывы, якімі кіраваў З. Захар, пра яго самаго, а чалавек гэты варты вялікіх артыкулаў і манаграфій.

Ён памёр у пяцьдзесят першым... Цяпер яму споўнілася б семдзесят гадоў. Яго заслуга перад нашым мастацтвам бясконцая...

Успамінаю і нашага таленавітага цымбаліста К. Сушкевіча, рабочага-вынаходцу. Былы батрак, ён раней іграў у сялянскім «аркестры». Сам рабіў-майстраваў цымбалы, дудкі, жалейкі. У нас ён выступаў разам з сынам, якога мы называлі ў адрозненне ад «Баці» — «Пацан». Дык вось для аркестра народных інструментаў, зробленых Сушкевічам, З. Захар падбіраў музыку і калі двух гадоў вёў рэпетыцыі. Выступленні нашага аркестра былі вельмі папулярныя. У трыццаць першым годзе Народны камісарыят асветы БССР абвясціў яго Дзяржаўным ансамблем.

Вынаходца Сушкевіч працаваў настойліва, удасканальваў цымбалы, узбагачаў інструмент. А яшчэ ўмеў ён расказваць байкі. Пачне сёння, абарве на паўслове, каб назаўтра працягваць пасля канцэрта перад сном. Байкі чароўныя, мудрыя, фантастычныя, смешныя... Шкада, не было тады магнітафонаў! Працавіты, душэўны, сапраўдны артыст — такі быў наш «Баця», як мы яго звалі. Сушкевічу таксама цяпер было б семдзесят. У сорак трэцім родным паведамілі пра смерць яго і сына, пазней — пра рэабілітацыю... Так абарвалася жыццё двух таленавітых беларускіх цымбалістаў-самародкаў.

Многа добрага можна сказаць пра Стася Навіцкага, з якім мы гастраліравалі ў 1927-28 гадах па Германіі і Швецыі. Ён разам з Хоняй Шмелькіным склаў цудоўны дуэт цымбалістаў. Гэты дуэт ведаюць шматлікія аматары музыкі — ён зарэкамендаваў сябе як маленькі калектыў, здольны раскрываць мастацкае хараство твораў самых розных кампазітараў і даваць узоры інтэрпрэтацыі народнай творчасці. У папулярнасць цымбал С. Навіцкі і Х. Шмелькін унеслі сваю даніну — энтузіязм, захапленне, настойлівасць...

Толькі загучаць струны залатыя, толькі пачнецца знаёмая мелодыя — і ты ўжо зачараваны, у цябе ўзнікаюць крылатыя думкі і добрае хваляванне. Пра многае ўспамінаеш, калі слухаеш цымбалы. А я дык абавязкова і тых, з кім разам калісьці пачынала свой шлях у мастацтве — пачыналася ж усё пад агністы і задушэўны спеў пявучых струн.

З гэтым настроем і ўспрымаю я цяпер канцэрты цымбальнай музыкі. Хвалюся, ганаруся і ў думках яшчэ раз кажу «Дзякуй!» апантаным і заўзятым папулярызатарам яе.

Гэты здымак зроблены сорак гадоў назад на гомельскім паравозарамонтным заводзе. У час абедзеннага перапынку выступаюць артысты з Мінска. Злева направа—І. Жыновіч (з цымбаламі), Л. Александроўская і З. Захар (у белай кашулі).

Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла Арменіі пад кіраўніцтвам народнага артыста рэспублікі Аганеса Чэкіджана—адна з вядомейшых у нашай краіне. Шырокі і разнастайны рэпертуар капэлы. Побач з творамі армянскіх класікаў Камітаса, Кара-Мурзы, Екмаляна капэла выконвае сусветную класіку і сучасную музыку.

Гэтымі днямі капэла была госцем мінскіх аматараў музыкі. Здымак зроблены ў час выступлення капэлы ў канцэртнай зале Беларускай філармоніі.

Фота Ул. КРУКА.

НАШЫ майстры МАСТАЦТВА

СЛУЖЭННЕ ЯГО ВЯЛІКАСЦІ ТЭАТРУ

Уладзімір ДЗЯДЮШКА,
народны артыст БССР.

САЛДАТЫ-ВЕТЭРАНЫ ўспамінаюць баявыя паходы. Артысты — спектаклі, у якіх ігралі. Салдаты ганарацца сваімі палкаводцамі. Артысты — «сваімі» драматургамі і рэжысёрамі. Салдатам дарагія іх аднапалчане. Артыстам — сябры і калегі па творчасці.

Думаю пра гісторыю роднага купалаўскага тэатра, і доўгі шэраг імён узнікае ў памяці. Еўсцігней Мірович, Уладзімір Крыловіч, Кандрат Крапіва, Леў Літвінаў, Міхаіл Зораў, Фларыян Ждановіч, Генрых Грыгоніс, Кастусь Саннікаў, Ілья Судакоў, Барыс Платонаў, Андрэй Макаёнак... Артысты, рэжысёры, драматургі... Названы тут далёка не ўсе імёны, якія ўспамінаюцца, і не ў храналагічнай паслядоўнасці, а так, як яны ўспамінаюцца, — гэтак жа, як салдату-ветэрану побач з імем славутага маршала можа прыгадацца імя не такога ўжо і славутага, але любімага старшыны.

«Чайкі», у якой, на маю думку, была самай чэхаўскай з усіх выканаўцаў (яна іграла Аркадзіну)! А то, бывае, Вольга Уладзіміраўна толькі таго і зробіць, што далікатна паправіць актрысе прычоску, і тая, зірнуўшы ў люстра, удзячна паківае галавой і пойдзе далей трохі нават прыгажэйшай, чым да сустрэчы з Галінай...

Яе прыемна слухаць, калі яна бярэ слова ў абмеркаванні нашых спектакляў,—удумлівая, дасведчаная, патрабавальная, Вольга Уладзіміраўна не проста радуецца поспеху, а і па-артыстычнаму абгрунтоўвае свае ўражанні. І ты пачынаеш лепш разумець, адкуль да цябе прыйшла тая або іншая інтанацыя ці дэталь, што табе трэба адкінуць, каб не замінала вобразу. Пра нашы крыўдныя пралікі гаворыць неяк прыцішана—ёй балюча бачыць, што на акадэмічную сцэну часам лезе дылетантцтва.

Пра жанчын-актрыс мы, акцёры-мужчыны, заўсёды гаворым з яшчэ большай павагай. Яны — нашы сяброўкі па складанай і напружанай працы, яны ўносяць у жыццё тэатра нешта па-жаночы трапяткое, светлае, шчодрае.

Акцёрам-мужчынам даводзіцца іграць з сяброўкамі па трупе самыя розныя абставіны і ўзаемаадносіны — кожная з іх бывае і маці тваёй, і тваёй каханай, і сумленнем тваім. Адным словам — той, кім быць яе прымушае драматург. І сустракаючыся з ёй на сцэне, ты пачынаеш раптам успамінаць нешта — дарагое ці, наадварот, прыкрае — з жыцця. Эмацыянальная памяць падказвае табе, якімі пачуццямі ты жыў, калі ў сапраўднасці кахаў або ў сапраўднасці бачыў у жаночых вачах гнеў... Мне заўсёды здаецца, што нашы партнёркі па сцэне надзвычай добра дапамагаюць нам знаходзіць у паводзінах героя меру жыццёвай праўды. Прынамсі, іменна так бывае з артыстам, калі яго партнёркай выступае адна з самых працавітых і патрабавальных да сябе і да калег актрыс тэатра імя Я. Купалы — Вольга Уладзіміраўна Галіна-Александроўская.

Разам з калектывам купалаўцаў яна прайшла вялікі і складаны шлях. Ёй даручалі ролі самыя паважаныя, самыя аўтарытэтныя рэжысёры. Яна сваім талентам садзейнічала станаўленню калектыву і разам з усімі намі трымала не адзін экзамен на творчую сталасць.

Зробленае ёю на сцэне — наш здабытак, значны след у акцёрскім мастацтве беларусаў. А служыць яна на тэатральнай ніве амаль з самага нараджэння нашага тэатра — з 1923 года.

Калі я вымаўляю слова «служыць», дык маю на ўвазе не толькі выступленні В. У. Галіны-Александроўскай на сцэне. Вольга Уладзіміраўна заўсёды ўсёй душой у тэатры, у акцёрскім асяроддзі, яна заўсёды ў нашым доме.

Я люблю ўпотай паслухаць, як Вольга Уладзіміраўна недзе ў куточку тэатральнага калідора расказвае маладому артысту, што яму трэба яшчэ зрабіць, каб са сцэны дыяментам зазззяла слова яго ролі. Яна спасылаецца на славутыя імёны, сама бярэ сшытак з тэкстам і пачынае смакаваць слова, шукаючы музыку яго, каб думка была асветлена пачуццём і «перакінулася» праз рампу ў залу. Як дасканала перадае яна нешта незабыўнае для яе з «Машэкі», дзе калісь маладзенькай іграла ролю Ганкі, або ўзнаўляе інтанацыі з параўнаўча нядаўняй

Сама яна ніколі не давала сабе палёгкі. Прафесіяналізм В. У. Галіны — якасць, якую адзначаюць у яе ігры і гледачы, і самыя пераборлівыя крытыкі. Спашлюся на адзін з рэцэнзенцкіх водгукаў—на спектакль «Сям'я», дзе Вольга Уладзіміраўна выконвала ролю Марыі Аляксандраўны Ульянавай, вобраз высакароднай жанчыны з ясным розумам, добрым сэрцам. «Яна глыбока разумее неабходнасць барацьбы, пачатай яе дзецьмі,—пісаў рэцэзент.—Асабліва выразнай была сцэна, дзе маці даведваецца аб арышце дзяцей, а таксама сцэна ад'езду яе ў Пецярбург і сустрэчы з дачкой Аняй у турме. З цеплынёй адносіцца Марыя Аляксандраўна да Валодзі. Тут праяўлялася не проста любоў маці, а і ўсвядомленая радасць рускай жанчыны за сына—барацьбіта за шчасце народа».

Я ўспамінаю, што стаяла за гэтымі трохі халаднаватымі абагульненнямі крытыка, успамінаю вельмі чалавечную ігру В. У. Галіны. Актрыса мысліла на сцэне, была сапраўднай інтэлігенткай— адчувалася гэта па тым ужо, як яе гераіня гаварыла, рухалася, глядзела. Марыя Аляксандраўна Ульянава ў яе выкананні і сама станавілася барацьбітом. Гэта была маці, дастойная сваіх дзяцей.

Амаль адначасова з «Сям'ёй» наш тэатр іграў камедыю А. М. Астроўскага «Ваўкі і авечкі». Як пераўвасаблялася Вольга Уладзіміраўна ў гарэзлівую шукальніцу шчасця Купавіну! Цяжка было паверыць, што ўчора я бачыў яе Марыяй Аляксандраўнай Ульянавай! Рытмы іншыя, адценні голасу непазнавальныя, нават, здаецца, бляск у вачах—новы. Мела Купавіна—Галіна, як кажуць, асаблівы «шарм», грацыёзную жаноцкасць у манеры размаўляць. Яна была смешнай і абаяльнай, ліслівай і вынаходлівай—паспрабуй, не закахацца ў гэту прыгожую драпежніцу!..

Я не пішу пра Соф'ю ў «Апошніх» М. Горкага, бо пра гэты вобраз, створаны В. У. Галінай пад рэжысёрскім наглядам М. Зорава і І. Раеўскага сапраўды па-мхатаўску, часта гаварылася ў крытыцы. Скажу толькі, што яе дыялогі з У. І. Уладамірскім (Каламійцаў), С. С. Бірылам (Якаў), Б. В. Платонавым (Пётр) гучалі неяк асабліва, без надакучлівых знешніх прыёмаў, з кожным размаўляла зусім інакш, нібы яе сэрца то раскрывалася ва ўсёй шчырасці, то раптам халадзела. Яна заставалася Соф'яй Каламійцавай у кожную мінуту свайго «сцэнічнага быцця», але душэўны свет гэтай стрыманай жанчыны-пакутніцы гледачы разумелі ўсё з новых і новых яе споведзей.

Бывае, што мы, купалаўцы, глядзім спектаклі народных тэатраў, а часам самі бяром удзел у іх — і як часта даведваемся, што тут пабывала ўжо Вольга Уладзіміраўна, гадзінамі рэпеціравала з акцёрамі-аматарамі. І я пазнаю нешта «галінаўскае» ў тым гусце, з якім яны вымаўляюць тэкст, у стрыманым выкананні эпізодаў, дзе звычайна нават нам, прафесіяналам, хочацца «даць жыцця!», у агульнай культуры пастаноўкі.

Надзвычай складаныя абавязкі ў В. У. Галіны ў Беларускім тэатральным аб'яднанні, і яна карыстаецца вялікай павагай сярод усіх артыстаў рэспублікі, як творчы дарадца, саюзнік і сябар.

Сустракаючыся з Вольгай Уладзіміраўнай, я нізка схіляю перад ёй галаву, вітаю яе ад сэрца. Тым больш мне хочацца зрабіць гэта, калі яна адзначае свой дзень нараджэння, а гэта будзе паслязаўтра.

© PDF: Kamunikat.org 2023
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

НАШ КЛОПАТ, НАШ АБАВЯЗАК

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

нікаў па беларускай літаратуры для старэйшых класаў. Вельмі пажадана, каб пісьменнікі прынялі ўдзел у гэтым конкурсе, узяліся за нялёгкую справу стварэння добрых школьных падручнікаў.

Але якасць нашых праграм і падручнікаў, працягвае прамоўца, не зусім задавальняе нас. У іх яшчэ слаба адлюстравана наша савецкая рэчаіснасць, наш сённяшні дзень, у іх няма твораў на многія вельмі важныя для камуністычнага выхавання тэмы. Справа ў тым, што змест і якасць нашых праграм і падручнікаў у значнай ступені залежаць ад стану беларускай літаратуры для дзяцей, ад якасці твораў, напісаных беларускімі пісьменнікамі. Шчыра скажу, што гэтая залежнасць не заўсёды радасная: часам мы вымушаны ўключаць у праграмы і падручнікі слабыя творы, а часам не можам знайсці на тую ці іншую тэму нават і слабых.

Праўда, гэтым самым я не хачу закрэсліць таго добрага, што зроблена беларускімі пісьменнікамі. Беларуская літаратура за апошнія гады дасягнула значных поспехаў. Атрад дзіцячых пісьменнікаў папоўніўся новымі імёнамі, створана нямала добрых твораў, якія з цікавасцю і карысцю чытаюць нашы школьнікі. Зараз, калі ўвесь свет рыхтуецца да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, мы з задавальненнем адзначаем, што ў стварэнні мастацкай Ленініяны ёсць заслуга і беларускіх пісьменнікаў.

У сувязі з гэтым прамоўца называе паэму А. Вялюгіна «Вецер з Волгі», кнігу П. Ткачова «Вішнёвая квецень», апавяданні В. Хомчанкі.

Гаворачы аб асаблівай папулярнасці сярод дзяцей кніг пра герояў Вялікай Айчыннай вайны, М. Мінкевіч адзначае такія творы, як аповесці «Зброю бяруць сыны» Хв. Жычкі, «Маланка ўначы» Г. Васілеўскай, «Апошнія і першыя» Б. Сачанкі, «Шумеў Нягневіцкі лес» Я. Курто, «Віця Сітніца» М. Корзуна, паэму А. Астрэйкі «Прыгоды дзеда Міхеда», «Апавяданні пра Марата Казея» С. Шушкевіча, кнігу І. Сяркова «Я з Санькам у тыле ворага». Пра апошнюю аповесць прамоўца гаворыць даволі падрабязна, даючы ёй высокую ацэнку.

Палюбіліся дзецям, працягвае ён, кнігі аб мінулым, аб героях рэвалюцыі і грамадзянскай вайны — «Рудабельская рэспубліка» С. Грахоўскага, «Чырвоныя хвалі» В. Хомчанкі, «Сцяг над рэўкомам», «Апошняя яўка» і «Чырвоны губернатар» Ул. Мехава, краязнаўчыя і навукова-папулярныя кнігі — «Родны край» і «Падарожжа па краіне беларусаў» В. Вольскага, «Зялёны канверт» М. Паслядовіча, кнігі ўспамінаў пра пісьменнікаў — «Колас расказвае пра сябе» М. Лужаніна, «Незабыўнымі сцежкамі» С. Александровіча, «Памятныя сустрэчы» М. Хведаровіча. Гаворачы пра апошнія тры кнігі, прамоўца заўважае, што наспела патрэба стварыць мастацкія біяграфіі беларускіх пісьменнікаў-класікаў, што такія біяграфіі вельмі патрэбны школе.

— Нам патрэбны, — гаворыць далей М. Мінкевіч, — яркія, эмацыянальныя, змястоўныя творы самай разнастайнай тэматыкі. Вучні старэйшых класаў чакаюць кніг пра сённяшні дзень, пра мірную працу савецкіх людзей, кніг з яркімі вобразамі герояў-сучаснікаў. Піянеры і акцябраты чакаюць твораў, у якіх бы ішла гаворка аб іх справах, вучобе, адпачынку. Для дзяцей малодшага ўзросту вельмі неабходны кнігі на маральна-этычныя тэмы, якія б садзейнічалі выхаванню ў іх сумленнасці, праўдзівасці, павагі да старэйшых, сціпласці, настойлівасці, пачуцця калектывізму.

Юныя чытачы чакаюць ад пісьменнікаў цікавых і займальных кніг, якія б дапамаглі ім разабрацца ў складаных з'явах жыцця, пазнаёмілі б іх з жыццём і працай дарослых.

Вучні сярэдняга і старэйшага ўзростаў хацелі б прачытаць творы аб прыгажосці стваральнай працы, аб няспынных пошуках, у якіх мужнее юнае сэрца, сталее, знаходзіць сваё прызванне чалавек.

Школе патрэбны кнігі, у якіх выкрываецца капіталістычны лад жыцця, зрываюцца размаляваныя маскі, якімі гэты свет прыкрывае сваю звярыную сутнасць.

Мы вучым дзяцей з павагай адносіцца да ўсіх народаў і нацый, да іх культуры і мовы. У выхаванні сапраўдных патрыётаў-інтэрнацыяналістаў, непрымірымых да расавай дыскрымінацыі, нам бы вельмі дапамагла добрая мастацкая кніга. На жаль, кніг такіх надзвычай мала. Дарэчы сказаць вось што. Калі мы вырашылі пазнаёміць нашых дзяцей з лепшымі творамі народаў СССР і з гэтай мэтай уключыць некаторыя з іх у чытанкі, то аказалася, што творы гэтыя не перакладзены на беларускую мову. Гэта трэба ўлічыць нашым перакладчыкам.

Школьнікі, працягвае прамоўца, чакаюць ад пісьменнікаў кніг, у якіх паказвалася б смеласць навуковай думкі, раскрываліся б таямніцы навуковых адкрыццяў, кніг аб рамантыцы салдацкай службы, аб буднях Савецкай Арміі, аб жыцці пагранічнікаў, кніг аб сяброўстве і каханні.

У канцы свайго выступлення міністр асветы рэспублікі выказвае некалькі пажаданняў і прапаноў. Добра было б, на яго думку, выдаць серыю кніг пад рубрыкай «У свеце прыгожага» — кніг пра выдатных людзей Беларусі: кампазітараў і музыкантаў, мастакоў і скульптараў, акцёраў кіно і тэатра. Такія кнігі садзейнічалі б эстэтычнаму выхаванню школьнікаў.

Адзначыўшы, што мастацкія кнігі для дзяцей афармляюцца ў нас значна лепш, чым падручнікі, прамоўца гаворыць аб тым, што ў гэтай справе карысна было б пераняць вопыт малдаўскіх таварышаў, якія даручылі выданне дзіцячых мастацкіх кніг і падручнікаў аднаму выдавецтву.

Гаворачы аб папулярызацыі дзіцячай кнігі, прамоўца выказвае пажаданне, каб на старонках перыядычных выданняў часцей з'яўляліся рэцэнзіі на творы для дзяцей і крытычныя агляды дзіцячай літаратуры за той ці іншы перыяд. Важную ролю ў папулярызацыі дзіцячай кнігі могуць адыграць і самі пісьменнікі, якія павінны ахвотней адгукацца на запрашэнні школ і бібліятэк, часцей сустракацца са сваімі юнымі чытачамі.

Старэйшы дзіцячы пісьменнік Алесь Якімовіч напачатку прыгадаў той час, калі беларуская літаратура для дзяцей толькі нараджалася.

— Гэта быў час, калі мы ацэньвалі стан нашай дзіцячай літаратуры галоўным чынам ростам кніжных выданняў і паяўленнем пісьменніцкіх імён. Але ўжо напярэдадні вайны, — гаворыць прамоўца, — мы мелі дзесяткі арыгінальных кніг для дзяцей і юнацтва. Радуючыся гэтаму, мы пачыналі ўжо сур'ёзна задумвацца і над якасцю дзіцячай літаратуры. Потым была вайна... Калі мы вярнуліся ў разбураны Мінск, то, па-сутнасці, зноў пачыналі ўсё спачатку. Не было паперы, паліграфічная база была зусім слабая. У 1945 годзе было выдадзена паўдзесятка маленькіх кніжачак — не новых, а з даваенных «запасаў». І зноў мы радаваліся кожнай новай кніжцы, кожнаму новаму аўтару. Рэдактары дзіцячых выданняў і кніг былі заклапочаны адным: як і чым папоўніць худы рэдакцыйны партфель... І вось зараз мы гаворым аб гэтым як аб перажытай гісторыі. Ёсць у нас цяпер і новыя творы, і новыя аўтары. Гэта добра відно і з даклада Янкі Брыля. А калі ёсць у выдавецтва і ў чытача выбар, то, пэўна, ні адзін, ні другі не захоча мець справу з дрэннымі або слабымі творамі. Вось так само жыццё прымушае нас усё болей і болей задумвацца над якасцю сваёй работы. На жаль, яшчэ нямала пішацца і друкуецца слабых твораў — невыразных, занадта агульных вершаў і бессюжэтных, вялых па стылі, апісальных апавяданняў.

Асобна спыняецца А. Якімовіч на ленінскай тэме ў дзіцячай літаратуры.

— Мы ўжо не раз гаварылі аб ёй, гаварылі аб той вялікай адказнасці, якая стаіць перад пісьменнікам, што бярэцца за вырашэнне гэтай тэмы. Аднак і сёння, калі мы рыхтуемся да 100-годдзя з дня нараджэння Ільіча, даводзіцца паўтараць, што гэтай адказнасці ў нас часам малавата. Калісьці рускі пісьменнік Кананаў напісаў некалькі добрых апавяданняў пра Леніна — для дзяцей малодшага ўзросту. Тэма гэтых апавяданняў — Ленін і дзеці. Пасля Конанава ва ўсіх рэспубліках напісана дзесяткі апавяданняў пра Леніна, у тым ліку і ў нас. На жаль, мы, здаецца, далей Конанава не пайшлі. Той жа змест, тыя ж героі, тыя ж матывы, нават тыя ж сюжэтныя хады.

Як на прыклады такіх перапеваў прамоўца спасылаецца на апавяданні В. Хомчанкі «Збанок малака» і Я. Бяганскай «Сыноўняя дума».

Пісьменнік заклікаў сваіх таварышаў па пяру рашуча адмаўляцца ад паўтарэння пісанага і перапісанага, шукаць новыя тэмы і новыя фарбы для паказу сапраўднай веліччы Леніна як правадыра і чалавека.

— У свеце, — гаворыць А. Якімовіч, заканчваючы сваё выступленне, — ідзе няспынная барацьба за будучыню чалавецтва, барацьба паміж лагерам капіталізму і сацыялізма, барацьба за душы і сэрцы людзей. Вось чаму нам трэба высока трымаць наш чырвоны сцяг, штодзённа клапаціцца аб выхаванні тых пакаленняў, якім мы яго перададзім, каб яны, тыя пакаленні, кажучы словамі Янкі Купалы,

...Здабытую свабоду
Зналі, шанавалі.
І у цяжкую прыгоду
Усталі грознай хваляй.

Наступным узяў слова Васіль Хомчанка. Падзяляючы тую заклапочанасць станам дзіцячай літаратуры, якая прагучала ў дакладзе Я. Брыля, прамоўца, тым не менш, заўважае, што дакладчык усё ж звузіў кола аўтараў і твораў, калі ён пералічваў поспехі і ўдачы. В. Хомчанка лічыць, што можна было б больш парадавацца здабыткам літаратуры для дзяцей, новым імёнам і творам, што з'явіліся за апошнія тры гады.

Далей прамоўца спыняецца на пытаннях спецыфікі дзіцячай літаратуры. Ён гаворыць аб займальнасці кніг для дзяцей, аб умельстве пісьменніка будаваць напружаны, з нечаканымі падзеямі сюжэт. Злоўжыванне так званым падтэкстам, калупанне ў душы героя, на думку прамоўцы, робіць твор для малога чытача нецікавым, сумным.

Ёсць кнігі для дзяцей і ёсць кнігі пра дзяцей для дарослых, заўважае В. Хомчанка. У пацвярджэнне сваёй думкі ён гаворыць:

— Вось тут Янка Брыль называў і хваліў аповесці Алены Васілевіч пра Ганьку. Калі ён гэта рабіў першы раз (на пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў), то гэта было дарэчы. А тут, мне здаецца, гаворыць пра гэтыя аповесці няма асаблівых падстаў. Не таму, што яны, маўляў, маюць нейкія заганы. Не, аповесці добрыя, таленавітыя, напісаныя празрыста, з любасцю да матэрыялу. Але ж яны не для дзяцей. Яны пра дзяцей для дарослых. Аўтар успамінае сваё дзяцінства і з вышыні свайго багатага жыццёвага вопыту, з вышыні ўзросту глядзіць на тыя далёкія падзеі, глядзіць па-даросламу. Гэта размова дарослага з дарослымі. Вядома, аповесці гэтыя могуць чытаць і дзеці, але, паўтараю, напісаны яны не для дзяцей, а пра дзяцей.

Далей прамоўца гаворыць пра кнігі на гісторыка-рэвалюцыйныя, ваенна-патрыятычныя тэмы, пра кнігі аб Леніне, адзначаючы, што такіх кніг у апошнія гады напісана нямала і напісана менавіта маладымі пісьменнікамі. В. Хомчанка называе дзве кнігі П. Ткачова — «Вішнёвая квецень» і «Сэрца камунара», у якіх, поруч са слабымі мясцінамі, ёсць шмат цікавага, зробленага па-майстэрску. І трэба, гаворыць ён, падтрымліваць намаганні, жаданне пісьменніка распрацоўваць гэтыя важныя і адказныя тэмы. Разам з тым і пісьменнік, беручыся за высокія тэмы — тэмы Леніна, партыі, рэвалюцыі, — павінен шукаць свае шляхі для іх вырашэння.

В. Хомчанка падтрымлівае прапановы і пажаданні дакладчыка адносна павелічэння лістажу часопіса «Бярозка» і мер заахвочвання аўтараў дзіцячых твораў.

Некаторыя пытанні развіцця беларускай літаратуры для дзяцей закрануў у сваім выступленні Алесь Шашкоў. У прыватнасці, ён гаварыў аб адносінах крытыкі да дзіцячай літаратуры. Прамоўца сцвярджаў, што на долю беларускіх дзіцячых пісьменнікаў выпала мець справу толькі з рэцэнзентамі, прытым з рэцэнзентамі нізкай кваліфікацыі, што і да гэтага часу, хоць беларуская дзіцячая літаратура можа пахваліцца значнымі здабыткамі, крытыка глядзіць на яе не як на частку беларускай літаратуры ўвогуле, а як на нешта другараднае, пабочнае, не вартае ўвагі.

Далей А. Шашкоў гаворыць аб выданні дзіцячых кніг, аб іх тыражах. На яго думку, і ў гэтай справе ёсць шмат недахопаў. Кнігу для дзяцей надзвычай цяжка перавыдаць, нават і тады, калі з часу яе першага выхаду ў свет пройдзе нямала год, калі кнігі даўно няма на прылаўках кнігарань. Не ўсё добра і з тыражамі. Звычайна, гаворыць прамоўца, дзіцячая кніга выдаецца тыражом у 7—10 тысяч экземпляраў, рэдка — 15—16 тысяч. А між тым, заўважае ён, каб хоць адзін экземпляр кнігі мог трапіць у кожную школу рэспублікі, дык яе трэба выдаваць тыражом мінімум у 30 тысяч экземпляраў.

Даўно наспела пытанне, працягвае прамоўца, і аб павелічэнні аб'ёму «Бярозкі». Дзіцячым пісьменнікам проста няма дзе друкавацца, асабліва, калі справа датычыцца буйных твораў, напрыклад, аповесцей. Нашы піянерскія газеты, гаворыць А. Шашкоў, стараюцца прыйсці нам на дапамогу, бяруцца нават за публікацыю аповесцей, расцягваючы іх друкаванне на 3—4—5 месяцаў, але тут іншая бяда: газеты абмежаваны ў сродках і не маюць магчымасці як належыць аплаціць працу пісьменніка. Відаць, зазначае прамоўца, трэба, па прыкладу «Пионерской правды», стварыць у рэдакцыях нашых піянерскіх газет спецыяльныя фонды, каб яны па-сапраўднаму маглі заахвоціць пісьменнікаў і друкаваць творы высокай ідэйна-мастацкай якасці.

— У свой час я працавала ў школьнай бібліятэцы, — гаворыць работніца бібліятэкі Палаца культуры прафсаюзаў А. Тарасава.— І вось аднойчы да мяне звярнулася настаўніца, выкладчыца прыродазнаўства, папрасіла, каб я падабрала ёй пазнаваўчую літаратуру. Я перабрала сваю бібліятэку, пабывала ў іншых і пераканалася, што пазнаваўчых, прыродазнаўчых кніг на беларускай мове вельмі і вельмі мала. З таго часу мінула шмат гадоў, але становішча, наколькі мне вядома, мала змянілася.

Асабліва мала такіх кніг, гаворыць прамоўца, для малодшых школьнікаў, гэта значыць, для дзяцей таго ўзросту, калі ў іх абуджаецца цікаўнасць, калі яны хочуць ведаць усё і пра ўсё. Стварыць такія кнігі — першачарговая задача беларускіх пісьменнікаў. Аднак зрабіць гэта за год-два немагчыма. Таму прамоўца прапануе на першы раз падрыхтаваць і выдаць такія кніжкі хоць бы на тым матэрыяле, які ўжо ёсць у гадавых камплектах «Вясёлкі» і «Бярозкі».

Акрамя гэтага, А. Тарасава гаварыла аб неабходнасці выдання кніжак-гульняў для дзяцей, накшталт «Вясёлых картинок», зборнікаў тыпу «Чырвоныя лісткі календара» і «Слова аб прыродзе».

На трыбуне — загадчык рэдакцыі дзіцячай і юнацкай літаратуры выдавецтва «Беларусь» Аркадзь Марціновіч.

— Так, сёння наша дзіцячая літаратура, — гаворыць ён, — даволі сталая, у ёй працуе нямала добрых майстроў. Тым не менш, гаворка наша, як адзначыў дакладчык, не павінна быць параднай. Мы сапраўды павінны як мага больш прынцыпова гаварыць аб тым, чаму ў нас усё-такі добрых кніг малавата і што зрабіць, каб іх было больш. У нас, напрыклад, мала кніг аб сённяшняй школе, аб піянерскім атрадзе, мала выдаецца фантастычнай і навукова-папулярнай літаратуры, мала ўвогуле такіх кніг, якія б сталі падзеяй у жыцці дзяцей і падзеяй у літаратуры.

Нядаўна мне давялося быць у Маскве на пасяджэнні Савета па дзіцячай літаратуры пры Дзяржаўным камітэце па друку пры Савеце Міністраў СССР, на якім абмяркоўваліся пытанні развіцця ваенна-патрыятычнай літаратуры. Ішла гаворка там і аб кнігах беларускіх пісьменнікаў. Адзначалася, у прыватнасці, што кніг аб вайне, аб партызанскай барацьбе беларускага народа, аб удзеле ў ёй юных герояў у нас выдаецца шмат. І гэта добра. Але некаторыя таварышы гаварылі і пра тое, што не ўсе гэтыя кнігі пакідаюць добрае ўражанне, што многія з іх павярхоўныя, занадта вузкія па ахопе падзей. З некаторых кніг выходзіць, што вайну выйгралі дзеці, юныя героі, бо ў гэтых кнігах дзеці дзейнічаюць, змагаюцца з ворагам самі па сабе, поруч з імі няма дарослых, сапраўдных змагароў. Папракалі нашых пісьменнікаў і за тое, што ў нас няма кніг пра Савецкую Армію, пра яе доблесныя перамогі і сённяшнія мірныя будні.

А. Марціновіч гаворыць далей аб тым, што ў кнігах для дзяцей амаль не закранаюцца тыя праблемы, якія хвалююць і турбуюць нашу грамадскасць, аб тым, што дзіцячым пісьменнікам трэба смялей выкрываць спажывецкія адносіны да жыцця асобных членаў нашага грамадства, шырэй асвятляць тэму патрыятызму і інтэрнацыяналізму савецкага народа, прывіваць дзецям любоў да працы, вучыць іх змалку быць карыснымі Радзіме.

Прамоўца спыняецца на выдавецкіх справах. Попыт на дзіцячую кнігу, гаворыць ён, расце, а «прадукцыйнасць» нашай рэдакцыі на працягу гадоў застаецца амаль нязменнай. У 1965 годзе, напрыклад, было выдадзена 65 кніжак аб'ёмам 295 друкаваных аркушаў. На сёлетні год запланавана 70 кніг аб'ёмам 325 аркушаў. А між тым, у Грузіі, скажам, летась было выдадзена 232 дзіцячыя кнігі аб'ёмам у 1300 аркушаў.

А. Марціновіч гаворыць таксама аб тым, што трэба значна палепшыць прапаганду і папулярызацыю кніг для дзяцей.

Аб клопатах і турботах бібліятэчных работнікаў, аб тых цяжкасцях, з якімі яны сутыкаюцца ў прапагандзе дзіцячай кнігі, гаварыла на пасяджэнні старэйшая супрацоўніца Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна З. Дз'яканава. Яна, у прыватнасці, падзялілася думкамі, назіраннямі і меркаваннямі, якія былі выказаны работнікамі дзіцячых бібліятэк рэспублікі на тэарэтычных канферэнцыях па пытаннях прапаганды беларускай дзіцячай літаратуры.

Бібліятэкары адразу заўважаюць усё лепшае, што выпускаюць нашы выдавецтвы, гаворыць прамоўца. Яны ж асабліва востра адчуваюць і тое, што трапіла на паліцы лішнім, мёртвым грузам, і тое, чаго яшчэ няма, але што нястомна патрабуюць дзеці. Найцяжэй задаволіць запатрабаванні вучняў 1—3 класаў. Ім няма чаго прапанаваць, акрамя вершаў. Але і кніжкі вершаў выдаюцца часам так, што дзеці ад іх адмаўляюцца: занадта дробныя шрыфты.

Закранаючы пытанне тыражоў дзіцячых кніг, З. Дз'яканава гаворыць:

— Сапраўды, цяжка зразумець, чым кіруюцца работнікі выдавецтва, вызначаючы тыраж той ці іншай кнігі. Цікавая, патрэбная кніга выпускаецца дзесяцітысячным тыражом. Чаму? У рэспубліцы ж мінімум паўмільёна яе патэнцыяльных чытачоў. І наадварот: не вельмі цікавая кніжачка Г. Куноўскага выпускаецца 200-тысячным тыражом. Замест яе можна было б выдаць чатыры кнігі тыражом па 50 тысяч і даць іх у кожную школьную бібліятэку.

Прамоўца гаворыць далей аб тэматычнай і жанравай разнастайнасці кніг, асабліва для малалетак, аб часопісах «Бярозка» і «Вясёлка», якія, на яе думку, шмат робяць для азнаямлення дзяцей з новымі творамі беларускіх пісьменнікаў, спыняецца на крытыцы, якая вельмі няўважлівая пакуль што да дзіцячай літаратуры. У пацвярджэнне апошняй сваёй думкі прамоўца нагадвае, што за мінулы год ва ўсім беларускім перыядычным друку з'явілася толькі 14 рэцэнзій на дзіцячыя кнігі, прычым далёка не ўсе з іх былі напісаны на належным узроўні.

З вялікай увагай слухалі прысутныя выступленне Васіля Віткі. Адзін са старэйшых нашых дзіцячых пісьменнікаў з трывогай і болем гаварыў аб той хвалі безадказнасці і непатрабавальнасці, якая, на яго думку, проста-такі захліствае нашу дзіцячую літаратуру.

— От тут многія таварышы гаварылі аб тым, што трэба павялічыць аб'ём «Бярозкі». Сапраўды, такая патрэба наспела. Але я, як рэдактар другога часопіса — «Вясёлкі», вельмі спачуваю калектыву людзей, якія будуць працаваць у часопісе, што нечакана павялічыцца ў два разы. Ім будзе вельмі цяжка, бо можна згубіцца ў тым неарганізаваным патоку, які наглядаецца ў нашай дзіцячай літаратуры. Хто толькі ні спрабуе сваіх сіл у дзіцячай літаратуры! Хто толькі ні заяўляе аб сваім праве, прэтэнзіі, уменні пісаць для дзяцей! Бываюць тут і яўныя падробкі, і графаманства, і яўнае літаратурнае рукадзелле, ад якога нам цяжка адбівацца — і ў «Бярозцы», і ў «Вясёлцы», і, відаць, у выдавецтве, дзе гэты паток яшчэ большы. У нас ідзе ў друк вельмі шмат браку, так званых кніг-аднадзёнак, якія не паспеюць выйсці, як на другі-трэці дзень паміраюць, не пакінуўшы следу ў душы людзей, што паспелі прачытаць іх. Тут гаварылася аб тым, што быццам цяжка перавыдаць дзіцячую кніжку. Справа, мусіць, у іншым: вельмі нямногія кнігі маюць права на перавыданне. Нам трэба думаць аб тых рэальных заслонах, якія б перашкодзілі з'яўленню ў свет кніжак, яўна нізкіх па сваіх якасцях.

В. Вітка гаворыць таксама аб хаатычнасці, бессістэмнасці ў выданні кніг для дзяцей. У нас штогод выходзяць кнігі, якія нельга назваць кнігамі ў сэнсе іх цэласнасці. Шмат так званых зборнікаў і надзвычай мала кніг. Гэта здараецца па той жа прычыне непатрабавальнасці. У кожнага аўтара, незалежна ад таго, паэт ён ці празаік, знойдзецца матэрыял для зборніка: вершы пра вясну, лета, восень, апавяданні пра нейкія, больш ці менш цікавыя выпадкі. І складаецца зборнік.

— Тут, на гэтай прадстаўнічай нарадзе, — працягвае прамоўца, — мне асабліва хацелася б падкрэсліць, што нам трэба неадкладна думаць над падрыхтоўкай цэлых серый, бібліятэк кніг для дзяцей, скласці план іх выдання не на адзін год, а, магчыма, на некалькі пяцігодак, бібліятэкі па самых розных пытаннях і інтарэсах. Справа гэтая, натуральна, павінна быць пастаўлена на навуковы грунт — з пункту гледжання ідэалагічнага, метадалагічнага і педагагічнага. Цяперашняе наша выдавецтва наўрад ці зможа справіцца з такой задачай. Таму можа варта паставіць на сённяшняй нарадзе пытанне аб тым, што пара паклапаціцца аб стварэнні выдавецтва дзіцячай літаратуры. Нам патрэбна такое выдавецтва, калі мы сур'ёзна думаем аб развіцці нашай дзіцячай літаратуры.

Адзначыўшы, што даклад Янкі Брыля дае праўдзівы малюнак развіцця дзіцячай літаратуры апошніх гадоў, што яго крытычны пафас вынікае з жадання вымяраць яе вартасці высокімі мастацкімі крытэрыямі, суадносіць яе здабыткі і пралікі з агульным развіццём беларускай літаратуры, кандыдат філалагічных навук Э. Гурэвіч спынілася на рабоце беларускіх дзіцячых пісьменнікаў над увасабленнем вобраза Уладзіміра Ільіча. Яна, у прыватнасці, гаворыць аб апавяданнях пра Леніна, што з'явіліся ў апошнія гады.

— Пісьменнікі імкнуцца, — адзначае прамоўца, — раскрываць вобраз правадыра перш за ўсё як чалавека, паказваць яго высокія духоўныя якасці, яго чалавечнасць. Удачай уяўляецца мне апавяданне В. Хомчанкі «Баравікі»: аўтар здолеў надаць навізну не новаму ў савецкай Ленініяне сюжэту. На жаль, у многіх апавяданнях пра Леніна засмучае аднабаковасць аўтарскай трактоўкі вобраза правадыра: яго дабрата, чуласць, сардэчнасць часам даюцца ў адрыве ад такой найважнейшай рысы ленінскага гуманізму, як суровая непрымірымасць да ворагаў рэвалюцыі. Эмацыянальнае ўздзеянне некаторых апавяданняў пра Леніна зніжаюць і голая дыдактыка, празмерная павучальнасць.

Авяр'ян Дзержынскі ў сваім выступленні нагадаў, што пісьменнікі, якія пішуць для дзяцей, павінны заўсёды дбаць аб тым, каб іх творы выхоўвалі ў юных сэрцах пачуцці любві да прыроды, да навакольнага свету, пачуцці павагі да бацькоў, старэйшых, настаўнікаў, пачуцці любві да Радзімы.

Ён таксама гаварыў аб стане беларускай дзіцячай песні, адзначаючы, што песня для дзяцей незаслужана занядбана, што ёй не аддаюць належнай увагі ні Міністэрства асветы рэспублікі, ні ЦК ЛКСМБ.

— Думаецца, што ўсе мы рады гэтай сустрэчы, рады, што разам з намі, пісьменнікамі, набалелыя праблемы нашай дзіцячай літаратуры абмяркоўваюць прадстаўнікі Міністэрства асветы, Камітэта па друку, Цэнтральнага Камітэта камсамола, выдавецтва, нашы бібліятэкары, — гаворыць Кастусь Кірэенка. — Хочацца спадзявацца, што мы будзем сустракацца часцей, можа, не толькі на такіх вялікіх нарадах, што наш агульны клопат аб развіцці дзіцячай літаратуры на гэтым не скончыцца.

Прамоўца спыняецца на пытанні аб павелічэнні памеру часопіса «Бярозка». Супрацоўнікі рэдакцыі і члены рэдкалегіі, гаворыць ён, лічаць, што гэтае пытанне наспела даўно і што яго пара вырашаць. Таварышы, якія выступалі перада мною, даказвалі гэта даволі пераканаўча. Я, як рэдактар «Бярозкі», лічу, што часопіс трэба павялічыць у два разы, зрабіць яго такім, як маскоўскі «Пионер» альбо ленінградскі «Костёр». Калі ж гэта па нейкіх прычынах зрабіць нельга, дык можна дапамагчы часопісу ў іншым плане — павялічыць яго фармат. Гэта таксама дасць нам дадатковую плошчу. Праўда, мы стараліся друкаваць буйныя творы і пры цяперашнім аб'ёме «Бярозкі». Так, напрыклад, мы апублікавалі аповесць І. Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», шэраг іншых твораў, але, вядома, са скарачэннямі. Маючы большы памер, мы, канечне, маглі б зрабіць значна больш.

К. Кірэенка падтрымлівае прапанову дакладчыка аб правядзенні конкурсаў на лепшы твор для дзяцей і юнацтва. Ён таксама выказвае пажаданне, каб «Вясёлка», «Бярозка» і «Маладосць» мелі спецыяльныя сродкі на правядзенне сваіх конкурсаў на лепшыя аповесці, паэмы, апавяданні і вершы года. У заключэнне прамоўца гаворыць аб мэтазгоднасці праводзіць усебеларускія канферэнцыі дзяткораў, лепшых юных паэтаў і празаікаў, што паспрыяе, на яго думку, прыходу ў літаратуру новых таленавітых сіл.

Уладзіміру Юрэвічу давялося быць членам журы Рэспубліканскага конкурсу на лепшае школьнае сачыненне, прысвечанае 50-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі. На пасяджэнні ён падзяліўся з прысутнымі сваім роздумам над спыткамі школьнікаў, думкамі аб выкладанні ў школах роднай літаратуры, аб праблемах падрыхтоўкі настаўнікаў. Закрануў ён і пытанні прапаганды беларускай літаратуры, адзначыўшы, што ў гэтай справе ёсць яшчэ шмат недахопаў і пралікаў. Прамоўца падтрымаў тых таварышаў, якія гаварылі аб тым, што пара, нарэшце, праводзіць разумную тыражную палітыку, далучыўся да прапановы аб павелічэнні памеру часопіса «Бярозка».

— У дакладзе Янкі Брыля, у выступленнях Васіля Віткі, Уладзіміра Юрэвіча і многіх іншых таварышаў, — гаворыць старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў, — узнята шмат цікавых, надзённых пытанняў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры, якія нам, разам з Саюзам пісьменнікаў, з Міністэрствам асветы, ЦК камсамола, Саюзам мастакоў, Саюзам кампазітараў, трэба вырашаць і вырашаць як мага хутчэй. Нас таксама даўно непакоіць становішча літаратуры для дзяцей. У нас няма або вельмі мала твораў аб тых вялікіх пераўтварэннях, якія адбыліся ў краіне, твораў аб піянерскай арганізацыі, аб Савецкай Арміі, аб нашай сучаснай школе, твораў аб савецкай моладзі. Карацей кажучы, няма твораў на многія і многія надзённыя тэмы.

Калі паглядзець, працягвае прамоўца, што зроблена нашымі выдавецтвамі і кнігагандлёвымі арганізацыямі для развіцця беларускай літаратуры ўвогуле і яе дзіцячага цэха, дык акажацца, што ў галіне выдання твораў для дарослых мы робім значна больш. Тут можна назваць і бібліятэку беларускай паэзіі, і бібліятэку беларускай прозы, і бібліятэку беларускай драматургіі, і «Дні паэзіі», і многае іншае. Нічога падобнага пакуль што не робіцца ў дзіцячай літаратуры. І тут таварышы правільна гаварылі аб тым, што пара пачаць выданне серый кніг для дзяцей: пазнаваўчай і навукова-папулярнай літаратуры, кніг пра герояў нашага народа, пра жыццё яго выдатных сыноў, кніг пра гарады Беларусі, пра саюзныя рэспублікі і г. д.

Тут слушна гаварылася і пра тое, заўважае далей Р. Канавалаў, што мы ўсе разам — і пісьменнікі, і выдаўцы — крыўдзім нашых малалетак, дашкольнікаў і вучняў малодшых класаў. Для дашкольнікаў амаль нічога не напісана пісьменнікамі і амаль нічога не выпушчана выдаўцамі. І становішча, на жаль, пакуль што не паляпшаецца. У перспектыўным плане выдання дзіцячай літаратуры на 1971—1975 гады, складзеным выдавецтвам «Беларусь» і Саюзам пісьменнікаў, для дзяцей дашкольнага ўзросту значацца толькі дзве кніжкі.

Гаворачы аб мастацкім афармленні кніг для дзяцей, аб іх паліграфічным выкананні, Р. Канавалаў паведамляе, што Камітэт па друку хадайнічае аб будаўніцтве фабрыкі каляровых выданняў. Стварэнне такой фабрыкі добратворна скажацца на вонкавым выглядзе дзіцячых кніг.

Адносна пытання аб арганізацыі ў рэспубліцы дзіцячага выдавецтва Р. Канавалаў гаворыць:

— Справа ў тым, што наспела пытанне аб стварэнні не толькі выдавецтва дзіцячай літаратуры. Ёсць пільная патрэба ў спецыяльных выдавецтвах медыцынскай літаратуры і выяўленчай прадукцыі. Аднак вырашаюцца гэтыя пытанні не лёгка і не адразу. Пакуль што трэба разлічваць на тыя магчымасці, якія ў нас ёсць.

Прамоўца пагаджаецца з тымі папрокамі ў адрас крытыкі, якія прагучалі на пасяджэнні. Не вельмі даўно, гаворыць ён, выйшаў у свет двухтомнік беларускай дзіцячай літаратуры — сур'ёзная, можна сказаць, фундаментальная праца. А друк яе амаль не заўважыў, абмежаваўся кароткімі інфармацыямі. Рэдка калі заўважыш рэцэнзію на дзіцячую кнігу ў «Настаўніцкай газеце», у «Народнай асвеце», «Маладосці», «Чырвонай змене», якія павінны лічыць сваім найпершым абавязкам прапаганду твораў для юнага чытача.

Пагаджаючыся з тым, што выдавецтва «Беларусь» і «Народная асвета» слаба працуюць з аўтарамі будучых кніг, не праводзяць належнай арганізацыйнай работы, Р. Канавалаў разам з тым робіць папрок і ў адрас саміх пісьменнікаў, якія, на яго думку, вельмі неахвотна адгукаюцца на просьбы альбо заказы выдавецтваў. Ён нагадвае, што яшчэ некалькі гадоў таму назад Камітэт па друку звярнуўся ў Саюз пісьменнікаў з просьбай стварыць кніжкі пра Янку Купалу і Якуба Коласа, аднак канкрэтнага адказу так і не дачакаўся. Вельмі нямногія пісьменнікі адгукнуліся на пісьмо выдавецтва «Беларусь», з якім яно звярнулася да літаратараў перад складаннем перспектыўнага плана.

Адказваючы на пытанне аб тыражах дзіцячых кніг, якое падымалася многімі прамоўцамі, Р. Канавалаў тлумачыць, што тыражы вызначаюцца на аснове заявак кнігагандлёвых арганізацый. Разам з тым ён не адмаўляў, што такі парадак прыводзіць часам да кур'ёзаў і прыкрых пралікаў.

Р. Канавалаў запэўніў удзельнікаў пасяджэння, што Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку прыме ўсе захады да таго, каб ліквідаваць адзначаныя недахопы ў рабоце выдавецтваў па выпуску дзіцячай літаратуры, каб кніг для дзяцей выдавалася значна больш, каб яны радавалі малых чытачоў і сваім зместам, і знешнім выглядам.

Вынікі гаворкі аб стане і задачах беларускай дзіцячай літаратуры падвёў першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максім Танк. У сваім заключным слове ён гаварыў аб надзённасці абмеркаваных на пасяджэнні пытанняў, аб карысці такіх дзелавых сустрэч для далейшага развіцця нашай літаратуры для дзяцей.

— Гэта вельмі добра, што ў абмеркаванні пытанняў развіцця беларускай дзіцячай літаратуры прынялі сёння ўдзел, поруч з пісьменнікамі, таварышы з Камітэта па друку, Міністэрства асветы рэспублікі, ЦК камсамола і выдавецтва «Беларусь». З цікавасцю і карысцю слухалі мы і выступленні работнікаў бібліятэк—нашых даўніх і добрых сяброў і памочнікаў у справе прапаганды і папулярызацыі кнігі. Толькі так, агульнымі, аб'яднанымі намаганнямі мы можам і павінны ўзняць нашу літаратуру для дзяцей і юнацтва на новую ступень, палепшыць справу з выданнем дзіцячых кніг,—падкрэсліў М. Танк.—Дзіцячая літаратура, як тут справядліва адзначалі многія выступаючыя, магутны сродак камуністычнага выхавання падрастаючага пакалення. А выхаванне новай змены—наш усеагульны клопат. Значыць, і літаратура для дзяцей павінна быць клопатам усёй грамадскасці. Натуральна, што найлепшым удзелам пісьменнікаў у вырашэнні надзённых, набалелых пытанняў развіцця дзіцячай літаратуры будзе ўдзел творчы, — гэта значыць, новыя кнігі для дзяцей, напісаныя з душой, з хваляваннем, з пачуццём вялікай адказнасці.

© PDF: Kamunikat.org 2023

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023

НЕ Ў «ТРЫДЗЕВЯТЫМ ЦАРСТВЕ»

Я ішоў да гэтага чалавека, наслухаўшыся пра яго ад мсціслаўцаў нямала. Я ўжо ведаў, што настаўнік Петр Дзмітравіч Урублеўскі — чалавек з дзівосінкай у душы, што ён арганізаваў лялечны тэатр. Мяне ён, прызнацца, і цікавіў перш за ўсё як лялечнік.

Я знайшоў Пятра Дзмітравіча ў невялікай школьнай майстэрні, дзе звычайна гурткоўцы майструюць свае лялькі. Расклаўшы на століку ўзоры народных тканін, вышывак, настаўнік сядзеў над імі ў глыбокім задуменні. На стук дзвярэй ён зрэагаваў марудна, з нейкай нават неахвотай, адрываючы погляд ад таго, што разглядаў. Гэта быў сярэдняга росту чалавек з абветраным, нават зімой загарэлым тварам, упрыгожаным ледзь не будзёнаўскімі вусамі. Дый поціск яго рукі быў не інтэлігентны, а па-рабочаму моцны, шчыры.

Пра мэту свайго візіту я сказаў адразу. Але Пётр Дзмітравіч сам пачаў задаваць пытанні — ці быў я на тутэйшых выстаўках народнага прыкладного мастацтва? Ці даводзілася бачыць, як ткуць у вёсцы на кроснах ручнікі і абрусы? Што ведаю я пра гатункі ільну?

І не чакаючы маіх адказаў, сам стаў расказваць, які даўгунец расце ў ваколіцах Мсціслаўля і што з яго ўмеюць рабіць вясковыя майстрыхі і гараджанкі з прыгарадаў, пра адметныя якасці вырабаў з таго ці іншага паселішча, і як передавалася ткацкае майстэрства ад бабак да ўнучак, з пакалення ў пакаленне. Варта, мауляў, толькі ўгледзецца пільней, дык убачыш нават тое, што ніколі і не думаў убачыць — абрысы вежаў крэпасці, наканечнікі драпежных татарскіх стрэлаў, пёрцы казачнай жар-птушкі. Значыць, усе гэтыя ўзоры і арнаменты ідуць з сівой мінуўшчыны. Ды і ў крої народнай вопраткі вельмі шмат асаблівасцей, характэрных толькі для Магілёўшчыны, для Мсціслаўшчыны...

Пётр Дзмітравіч зноў загаварыў:

— Нам на ўсё гэта давялося звярнуць увагу, хацелася гэтага ці не. Бо лялечныя прадстаўленні ў народзе таксама жылі спрадвеку, і ў іх таксама была і гісторыя, і боль, і думы народныя. Пачыналі ж мы з малога, рухаліся вобмацкам...

Настаўнік расказаў, што зарадзілася ўсё са школьнага гуртка, у якім дзеці ляпілі звяроў і лялек, шылі для іх вопратку, інкруставалі саломкай свае самаробныя шкатулкі. Неяк на раённай выстаўцы дзіцячай творчасці Пётр Дзмітравіч пачуў, як захапляліся лепкай дзяцей наведвальнікі:

— Ну і здорава: як жывыя! Хоць ты лялечныя прадстаўленні паказвай...

Расказаў пра гэта Урублеўскі ў настаўніцкай — і пайшло: «Даўно пара! У нас жа ёсць і ахвотнікі да гэтага — Ламаноўская, Гутараў ды вы...»

Называлі іх тады ўсяляк: «ініцыятыўная група», «ядро энтузіястаў». І гэтай групе давялося папрацаваць нямала: падбіралі рэпертуар, малявалі эскізы дэкарацый і самі майстравалі гэтыя дэкарацыі, выраблялі рэквізіт.

Лялькі не атрымліваліся. Тое, што рабілася ў гуртку «Умелыя рукі», само па сабе можа было і нядрэннае, але зусім не «глядзелася» са сцэны. Лялькі не хацелі «ажываць», набываць свой характар. Паспрабавалі пашукаць у Магілёве якой літаратуры па лялечным тэатры, але нічога талковага не знайшлі. Не было ў той час у абласным цэнтры і інструктара па вырабу лялек.

І вось набраліся смеласці, калектыўна склалі пісьмо і адрасавалі яго ў Маскву, самому Сяргею Уладзіміравічу Абразцову. Надзеі на тое, што дойдзе яно, і што Абразцоў адгукнецца, было вельмі мала. Колькі такіх гурткоў у краіне! Нават калі кожны з іх пашле адно пісьмо-просьбу, дык і тады чалавеку не хопіць часу, каб прачытаць і адказаць на гэтыя пісьмы. А яны ж чакалі большага...

І ўсё-такі Абразцоў адказаў. І літаратуру прыслаў, і да сябе ў тэатр запрасіў, каб пазнаёміць з майстрамі лялек і артыстамі, паказаць свае пастаноўкі, пагутарыць больш прадметна. Завязалася перапіска. А потым надарыўся шчаслівы выпадак: ехала ў Маскву група настаўнікаў, і Урублеўскі далучыўся да іх. І ўсе дні ён праседзеў у тэатры лялек Абразцова...

— Я вёз тады ад яго паўнюткі чамадан усякага дабра: і рэквізіту, і ўзораў лялек, і літаратуры, і малюнкаў-чарцяжоў лялек, выкананых мастакамі тэатра,—задумлівая ўсмешка асвятляе твар Пятра Дзмітравіча. — Вельмі, вельмі добра мяне там прынялі...

Думаеце, хто гэта ў руках Пятра Дзмітравіча — у такой простай вопратцы, у сялянскай магерцы? Царэвіч Гвідон з «Казкі пра цара Салтана»...

Новыя лялькі выраблялі хлапчукі і дзяўчаткі з гуртка. Цярпліва, дэталь за дэталлю «ажыўлялі» яны казачных персанажаў. Але нават потым ужо, у час прадстаўлення Пётр Дзмітравіч напружана ўглядаўся ў твары дзяцей — прынялі ці не прынялі ляльку? Нярэдка лялькаводы дзівіліся, чаму пасля, здавалася б, добра ўспрынятага спектакля Урублеўскі раптам прапаноўваў зрабіць некаторыя змены ў знешнасці цара Салтана ці Кашчэя Бессмяротнага. З майстрам вытворчага навучання Мітрафанам Іванавічам Сафронавым Пётр Дзмітравіч падоўгу ўдасканальваў гапіты — механізмы, пры дапамозе якіх рухаюцца трысцявыя лялькі.

І пайшлі пастаноўкі за пастаноўкамі — «Кашчэй Бессмяротны», «Невядомае царства», «Калабок», «Гусі-лебедзі»... Выступалі не толькі ў Мсціслаўлі і навакольных вёсках, але і ў Магілёве. Пётр Дзмітравіч быў не толькі рэжысёрам і лялькаводам. Мастацкае і музычнае афармленне спектакляў звычайна таксама рабіў ён.

На прадстаўленнях дзеці вельмі хутка рабіліся саўдзельнікамі казачнага дзеяння, іх адразу захапляла незвычайнасць усяго, што адбывалася на сцэне А потым на спектаклі пайшоў і дарослы глядач: ён да ўсяго адносіўся ўжо інакш.

Неяк на прадстаўленні ў вёсцы Ануфрыева стары калгаснік, паглядзеўшы спектакль, успомніў пра батлейку і так сказаў Урублеўскаму.

— Усё быццам добра, а нейкай пярчынкі не хапае. От батлейку, помню, прывозілі да нас, дык там што ні нумар, то свая пярчынка-гаркавінка. Пятрушка там, бывала, як адколе якую штуку — за жывот хапаешся ад смеху. А разжуеш — дык ужо і не да смеху робіцца. Ды так праўдзіва ўсё ў іх было, нібы ў тваёй хаце толькі што пабывалі, паглядзелі. І адзенне ў тых батлеечных лялек было наськае...

Словы старога прымусілі задумацца. А потым, калі і рабочыя льнозавода, і садаводы з Курманава сказалі, што вельмі ж усё казачнае, Пётр Дзмітравіч сказаў на чарговай рэпетыцыі:

— Трэба нам прыглядацца да жыцця больш. Мы мала ведаем, як апраналіся ў стары час на Мсціслаўшчыне.. Будуем для сваіх спектакляў казачныя палацы, замкі—прыблізна, як уздумаецца. А ў самім жа Мсціслаўлі столькі старажытных будынкаў. Ёсць такія цікавыя ў іх архітэктурныя дэталі, што колькі б ні думаў—не прыдумаеш...

Яго падтрымала выкладчыца-мастачка А. Шмакава, якая з першых дзён існавання лялечнага тэатра выраблялэ дэкарацыі:

— А вы заўважылі, што сцены гэтых пабудоў нібы дэкарыраваны ільняным узорчатым палатном? Я прыгледзелася, дык сваім вачам не паверыла...

З абвостранай увагай прыглядаліся цяпер гурткоўцы да старажытных будынкаў, якія, здавалася, даўно ўжо прымільгаліся воку, прыслухоўваліся да размоў людзей на ндзельных кірмашах. А з'язджаліся сюды, у Мсціслаўль, людзі нават з суседніх раёнаў Смаленскай вобласці. Якіх толькі жартаў-прымавак, трапных слоўцаў ні наслухаліся, на якія толькі ўборы ні дзівіліся!

— Вось тады мы і сталі збіраць узоры нацыянальнага адзення Мсціслаўшчыны, — паказвае мне на раскладзеную на стале вопратку Пётр Дзмітравіч. — Цяпер мы апранаем сваіх лялек інакш...

Паступова збор матэрыялаў для лялечных спектакляў стаў усеагульным захапленчем, ператварыўся ў шырокі краязнаўчы пошук, вывучэнне роднага краю. Пасля знаёмства з запісамі соцень песень, зробленых у свой час на Мсціслаўшчыне кампазітарам М. Чуркіным, настаўнікі і навучэнцы пачалі цікавіцца меласам, выяўляць і запісваць новыя песні. Ва ўсіх трох гарадскіх школах адкрыліся краязнаўчыя куткі.

Пётр Дзмітравіч павёў мяне ў спецыяльную залу. Яна была запоўнена разнастайнымі экспанатамі. Каля шырокага акна — стол, на стале — макет Мсціслаўскага замка са сценамі, ровам, пад'ёмным мостам. Па левую руку, як увойдзеш —«жывая» сцэнка са старога вясковага жыцця. Інтэр'ер сялянскай хаты, вечар... Прысеўшы на калодку, дзед правіць хамут. Бабуля калыша ў калысцы дзіця... За кроснамі шчыруе маці. Не сядзяць без работы і дзеці: дачка прадзе кудзелю, хлапчук збівае ў бойцы масла. Муляжы ўсіх фігур выкананы так па-мастацку, што праходзячы міма іх і незнарок чапаючы (цеснавата!), проста хацелася прасіць прабачэння...

Я шчыра захапляўся і багатай калекцыяй старажытных рэчаў хатняга ўжытку (старажытных — умоўна, бо яны былі ў кожнай сялянскай хаце ўсяго некалькі дзесяткаў гадоў назад), і прыгожай нацыянальнай вопраткай на гэтых фігурах. Падоўгу хацелася разглядаць вырабы школьнікаў-інкрустатараў — вазы, шкатулкі, усялякія прыгожыя скрыначкі. А Пётр Дзмітравіч усё расказваў, як мараць яны ператварыць свой краязнаўчы куток у музей раённага маштабу, як збіраюць зараз экспанаты для экспазіцыі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна...

Вечарам я глядзеў прадстаўленне пушкінскай «Казкі пра цара Салтана». Глядзеў і захапляўся. «Сваццця баба Бабарыха» была і пушкінскай, з таго трыдзевятага царства, і «свая», мясцовая, — здавалася, яе «спісалі» з нейкай гаварлівай мясцовай цёткі. Такая ўвішная — нават да цароў ды царовых чаляднікаў патрапіла!

Развітваўся я з мсціслаўскімі лялечнікамі, як з добрымі знаёмымі. А твары зробленых імі лялек — ганарлівых царэвічаў, дурнавата-тупых чаляднікаў, удальцоў-малайцоў, хітраватых прадстаўнікоў «простага люду» і сёння стаяць уваччу. Стаяць і выклікаюць усмешку.

Э. ЯЛУГІН.

г. Мсціслаўль.

Здаецца, яшчэ хвіліна—і гэтыя фігуры-муляжы ажы вуць, застукаюць набіліцы кроснаў, зарыпіць калыска...

ЖЫВЫ КУРЫЛКА АГУРЦОЎ!

Самой натуры чалавека ўласцівы гумар. Гэты гумар не што іншае, як адзін са спосабаў успрымаць рэчаіснасць. Гумар нараджае цвярозае, рэалістычнае адчуванне жыцця.

Мы смяёмся часцей за ўсё, калі сутыкаемся з нейкім адхіленнем ад нормы, неадпаведнасцю жыццёвых з'яў нашым уяўленням аб тым, як усё павінна быць. Градацыі смеху разнастайныя — ад лёгкага, светлага, усмешлівага гумару да гнеўнага сарказму, знішчальнай іроніі. Смех — гэта зброя, якая патрабуе разумнага і мудрага абыходжання.

Кінематограф, зразумела, цягнецца да гумару — з самых першых сваіх крокаў; разам з дакументальным паказам жыцця ён шырока скарыстоўвае стыхію смеху. Усякая недакладнасць, прыблізнасць, фальшывая, наіграная і дурная тэатральшчына згубныя для складанага майстэрства выклікаць смех. Са свайго вопыту магу сказаць: камічнае патрабуе дакладнасці, матываванасці ўчынкаў, праўдзівасці паводзін — усяго таго, што ўласціва рэалістычнаму па сваёй прыродзе мастацтву кіно. Сучасны глядач ужо ніяк не задавальняецца пустой эксцэнтрыкай, бяздумнай клаунадай, камедыяй сітуацый. Ён сам адфільтроўвае пошлае, сальнае, зламыснае камікаванне і прымае сапраўдны гумар, адзначаны глыбінёй і смеласцю думкі, высокім грамадзянскім пачуццём.

Камедыя — адзін са сродкаў маральнага ўдасканалення чалавека, яна моцная сваім маральна-філасофскім поглядам на свет. Без маральных карэнняў, без глыбокага аналізу характараў яна будзе пустацветам. Яркая, відовішчная камедыя павінна несці грамадскакарысную думку. Наўрад ці сёння магчыма камедыя, цалкам населеная адмоўнымі тыпамі: гэта супярэчыла б праўдзе нашага жыцця, дзе станоўчыя пачаткі складаюць яго норму, а адмоўныя з'явы — выключэнні, на барацьбу з якімі мабілізуецца ўсё сацыялістычнае грамадства. І цяжка пераацаніць значэнне камедыйнага кінематографа, які пранікае ў самыя глыбіні народнай аўдыторыі. Выкрываючы і высмейваючы заганы, якія яшчэ трапляюцца ў жыцці, экран як бы падзесяцярае сілу смеху, садзейнічае ачышчэнню грамадства. Наіўна думаць, што варта толькі зняць добрую камедыю, і грамадства ачысціцца ад носьбітаў заган. Асабліва, калі ўлічыць незвычайную здольнасць мешчаніна да мімікрыі, да пераўвасаблення ў перадавога з выгляду чалавека. Ён нібыта і гаворыць слушныя словы, выяўляе кіпучую дзейнасць, але актыўнасць яго не дае грамадству ніякага рэальнага плёну.

Сіла ўздзеяння адмоўнага прыкладу вельмі вялікая. Адважуся думаць, што і мой персанаж — сумнай памяці загадчык клубам Агурцоў саслужыў добрую службу. Наўрад ці зараз хто-небудзь прызнаецца ў сваім падабенстве з ім, і ўжо ж напэўна пастараецца дзейнічаць таемна, не выкрываючы сябе. Агурцовых стала менш, а яго «духоўны бацька», герой даваеннай стужкі «Волга—Волга» Бывалаў наогул цяпер немагчымы. Сённяшні Агурцоў пераўтварыўся, стаў больш спрытны, карыстаецца метадамі больш тонкімі і знешне прыстойнымі. Але ад гэтага зусім не стала меншай шкоднасць стылю яго жыцця і дзейнасці, сутнасць якіх у бюракратычных, бяздушна-рамесніцкіх адносінах да справы. І не дзіва, што мне захацелася даць бой Агурцову ў новым яго абліччы.

Я даволі даўно не здымаўся ў кіно — быў заняты выканаўчай і рэжысёрскай работай у тэатры, усё гэта забірала шмат часу і, шчыра кажучы, не было цікавых прапаноў. І таму, калі праз дванаццаць гадоў пісьменнікі-сатырыкі Барыс Ласкін і Уладзімір Палякоў рашылі даць працяг экраннаму жыццю Агурцова ў фільме «Старыя знаёмыя», я з задавальненнем прыняў удзел у рабоце над камедыяй, якая працягвае традыцыю, што ўжо даўно склалася. У свой час вельмі хораша прагучала карціна Эльдара Разанава «Карнавальная ноч», яна, здавалася б, цалкам вычарпала тэму, і нам, рэжысёру новага фільма Аркадзію Кальцатаму і мне, гэтая акалічнасць стварыла дадатковыя цяжкасці: мы марым стварыць фільм, які будзе радаваць і весяліць гледача не менш, чым першы фільм.

І вось, Агурцоў на ніве культуры, але ўжо ў іншым месцы. Па сутнасці, нічога злачыннага ён не рабіў і раней і не робіць цяпер, не запускае руку ў дзяржаўную кішэню, паважае кодэкс, яго нават зняць з пасады няма за што. Больш таго — ён стараецца не адстаць ад жыцця. Агурцоў падвучыўся, закончыў курсы па павышэнні кваліфікацыі, пабываў за мяжой як турыст, займаў некалькі адказных пасад — загадваў санаторыем страўнікавага тыпу, пасля агульнага тыпу, які пры ім быў рэарганізаваны ў нервовы. Гэта біяграфія вобраза. А зараз мы бачым яго на пасадзе дырэктара парку культуры. Было б няправільна паказваць яго спрытным дзялком або авантурыстам — ён стараецца быць наватарам, але ўсім яго пачынанням перашкаджае тупасць, дурнота, безгустоўшчына. Цудоўны прыродны ландшафт парку, у якім вельмі многа прыгожых пейзажаў, ён засмечвае процьмай ларкоў, гандлёвых кропак, пошлых забаў. Бяда яго ў тым, што ў сваіх дзеяннях ён кіруецца меркаваннямі ўласнага прэстыжу, менш за ўсё думаючы пра людзей. Тупы адміністратар і прыстасаванец Агурцоў сутыкаецца з дасціпнай, разумнай і дзейснай моладдзю горада і церпіць чарговае фіяска.

У фільме з'яўляюцца новыя персанажы — аднадумцы Агурцова. Такі рэжысёр-«наватар» Эдуард Самецкі (яго іграе Уладзімір Этуш), сустрэчы з якім вельмі рады Агурцоў. Ён з энтузіязмам падтрымлівае яго прыдумкі — безгустоўнае і недарэчнае гала-прадстаўленне на вадзе.

Узорам для гэтага сурагату мастацтва служаць нізкапробныя камерцыйныя заходнія прадстаўленні. Самецкі пераконвае Агурцова, што іх чакае грандыёзны поспех, ледзь не міжнародная слава. Агурцоў не адзінокі—у яго ёсць аднадумцы і абаронцы, напрыклад, работнік культуры Дзядзіна, якую іграе цудоўная актрыса Марыя Міронава, яго верны супрацоўнік лектар Нікодзімаў (Сяргей Філіпаў). Глядач зноў сустракаецца з Людмілай Гурчанка — яе гераіня стала прафесійнай артысткай і прымае ўдзел у гала — прадстаўленні. А былая сакратарка Агурцова (Тамара Носава) змяніла род заняткаў і выйшла за яго замуж. Маладога прафесара, які ўзначаліў барацьбу з недарэчнымі мерапрыемствамі Агурцова, іграе Мікалай Рыбнікаў. У фільме занята і многа артыстычнай моладзі. Хаця мы і не ставім музычную камедыю, але музыка займае вялікае месца ў карціне, яе піша кампазітар Мікіта Багаслоўскі.

Калі паспрабаваць вызначыць жанр фільма, дык хутчэй за ўсё яго можна назваць бытавой камедыяй з элементамі сатыры. Мы адмовіліся ад гратэскавых умоўнасцей, бо мы перакананы, што кінакамедыя, пабудаваная на выпрабаваных прыёмах, зжывае сябе. Сіла камедыйных эпізодаў не ў эксцэнтрычнасці, а ў абагульненні тыповых з'яў, за якімі стаяць глыбіня, праўда і складанасць характару, дзе смешнае і сумнае стаяць побач. Для мяне ў нейкай ступені эталонам высокай камедыі служыць дзівосная ігра Мікалая Плотнікава ў фільме «Твой сучаснік». Хаця яго ігру камедыйнай у традыцыйным сэнсе і не назавеш, але якім гумарам прасякнуты яго рэплікі, міміка, адносіны з партнёрамі.

Я зусім не з тых комікаў, якія мараць пра трагедыйныя ролі, але, відаць, для мяне настала пара, калі хочацца не проста здабываць смех з глядзельнай залы, а ствараць вобразы больш глыбокія, складаныя, у якіх я змог бы шырэй выкарыстаць вопыт, накоплены на тэатральнай сцэне ў рабоце над роллю Акіма ва «Уладзе цемры», на эстрадзе, дзе я шмат гадоў займаюся мастацкім чытаннем. Мару, што далейшая мая работа ў кіно пойдзе якраз у гэтым рэчышчы.

Ігар ІЛЬІНСКІ,
народны артыст СССР.
(АДН).

Госці Мінска

ІВАН ЛЮБЕЗНАЎ ЧЫТАЕ БАЙКІ...

Два вечары ў канцэртнай зале Беларускай філармоніі не сціхаў смех: народны артыст РСФСР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Іван Любезнаў чытаў байкі...

«Леў так сказаў сваёй ільвіцы: «Асла няблага б запрасіць».

«Ды львіца не хацела»...

«Зайчо аднойчы вылезла ў чыны»...

«А дроўцы — адкуль?»...

Фота Я. СОРКІНА.

ГУМАР НАШЫХ СЯБРОЎ

ПАКУТЫ ПАПУЛЯРНАСЦІ

Януш АСЭНКА.

У прыватным жыцці люблю інкогніта. Мне проста не па сабе, калі ўсе ведаюць, хто я такі. З гэтай прычыны ў час карнавалу я не пайшоў ні на адзін вялікі прадстаўнічы баль у сталіцы, а выбраў сціплую вечарынку, арганізаваную нейкім дамовым камітэтам у далёкім ад цэнтра квартале. Здавалася, тут ніхто ўжо не заўважыць мяне.

Аднак толькі я ўвайшоў у залу, дзе ўжо танцавалі, ад буфета да мяне данёсся шэпт?

— Гэта ён!

— Ён?

— Але ж, напэўна!

Праклятая папулярнасць, падумаў я. Чалавеку хочацца пабавіцца спакойна, прыватна, дык жа паспрабуй, калі на цябе адразу ўсе ўтаропіліся.

Раптам да мяне падбег нейкі тып:

— Майстар! Якая радасць, што надарыўся выпадак убачыць вас! Ці не будзеце ласкавы выпіць з намі кілішак?

Што тут сказаць? Што мне непрыемна, што я прашу не дурыць мне галавы? О, не! Папулярнасць абавязвае пераносіць яе пакуты з ветлівым тварам і далікатнай усмешкай. Калі ты ўжо купаешся ў славе, дык можна і сцярпець, калі часам ад яе гаркавата.

Выпіты кілішак я заеў бутэрбродам.

— Што ж, я тут так... як кажуць, прыватна, —тлумачу я.

— Вядома, падтакнуў тып, які выставіў пачастунак, —прыватна, зусім прыватна. Баўцеся сабе на здароўе, майстар!

Неўзабаве майго субяседніка энергічна адштурхнуў суб'ект —па выгляду даваенны інтэлігент —і заляманта ваў:

— Прашу не трымаць маэстра! Кожны хоча выказаць яму сваё шанаванне!

— Брава, майстар, — крыкнуў мужчына ў афіцэрскай форме.

— Ідзіце да нас! — пачуліся галасы.

«Мае чытачы! Мае чытачы! — падумаў я. — О, як яны горнуцца да мяне...»

Я хацеў сказаць нешта сардэчнае, але ад хвалявання не мог. Я ўжо не злаваў, што не даюць спакою, што не ўдалося адпачыць ад славы і на гэты раз.

Першы мой сабутэльнік адціснуў даваеннага інтэлігента і прапхнуўся да мяне:

— Вядома, вы тут прыватна, зусім прыватна, але калі б вы знайшлі хвілінку і заглянулі да мяне...

— Ну, што ж, можа як-небудзь пры нагодзе, —няпэўна адказаў я.

— Абавязкова на гэтым тыдні!

— І да нас таксама. Зрабіце ласку...—пачулася з усіх бакоў.

— Кран цячэ... Трубы ржавеюць. Як жа гэта, майстар?

— Якія трубы? — здзівіўся я. Пра што вы?

— Ужо больш за паўгода, як вы абяцалі наладзіць, — гаварыў той. — Паважаны майстар!..

— Гэта нейкая памылка! — загаласіў я.

— Памылка? — збянтэжыўся мой субяседнік. — Хіба вы не майстар Слюсарак?

— Які там, ліха яго бяры, Слюсарак? — абурыўся я.—Ніякі я вам не Слюсарак!

— Гэта не Слюсарак! — адазвалася ў зале.—Гэта не водаправодчык...

— Я—Януш Асэнка, пісьменнік!

Усе разышліся. расчараваныя. Ніхто ўжо не пазіраў на мяне, ніхто мною не цікавіўся.

Пераклад з польскай
А. МАЖЭЙКІ.

Куток калекцыянера

ПРЫСВЯЧАЕЦЦА ГЕРОЯМ БРЭСТА

Міністэрства сувязі СССР прыняло рашэнне выпусціць серыю паштовых марак, прысвечаных слаўным абаронцам Брэсцкай крэпасці-героя і адважным воінам-пагранічнікам.

У серыю паштовых мініяцюр увойдуць маркі, на якіх будуць увекавечаны ратныя подзвігі арганізатараў абароны цытадэлі — палкавога камісара Яфіма Фаміна, капітана Івана Зубачова, старшага палітрука Мікалая Несцерука, лейтэнантаў Аляксея Наганава, Івана Акімачкіна і многіх іншых абаронцаў бессмяротнага гарнізона.

Незабыўныя подзвігі здзейснілі на заходніх рубяжах нашай Радзімы героі-пагранічнікі Андрэй Кіжаватаў, Аляксей Новікаў, Рыгор Кофанаў, Іван Бяляеў, Аляксандр Завідаў. Гэтая слаўная пяцёрка воінаў навечна занесена ў спісы асабовага саставу пагранічных застаў. Яны таксама знойдуць сваё месца на паштовых мініяцюрах.

На марках будуць адлюстраваны Паўночныя, Холмскія, Цярэспальскія вароты Брэсцкай крэпасці і іншыя памятныя месцы цытадэлі над Бугам, якія былі грознымі бастыёнамі для ворага ў суровым 1941 годзе.

У сувязі з падрыхтоўкай выпуску новых паштовых марак вялікую работу правялі супрацоўнікі музея крэпасці. Яны падабралі і сістэматызавалі шмат дакументальных матэрыялаў пра герояў-абаронцаў, узнавілі іх фотапартрэты.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА.

АБ'ЯЎЛЯЕ КОНКУРС НА ЗАМЯШЧЭННЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА СКЛАДУ ПА КАФЕДРАХ:

марксізма-ленінізма — старшы выкладчык (эстэтыка) — 1,
фартэпіяна — дацэнт — 1,
струнных інструментаў — дацэнт (віяланчэль) — 1,
дацэнт (скрыпка) — 1,
духавых інструментаў — старшы выкладчык (кларнет) — 1,
старшы выкладчык (габой) — 1,
камернага ансамбля—выкладчык—1,
спеваў — дацэнт — 2,
харавога дырыжыравання — дацэнт—1,
старшы выкладчык — 1.

Заявы і дакументы згодна з палажэннем аб конкурсах накіроўваць на імя рэктара па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заявы адзін месяц з дня апублікавання.
Даведкі па тэлефоне: 22-49-42, 22-14-03, 22-96-71.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

21 сакавіка

Першая праграма. 9-10 —тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 8-ы клас. «Якуб Колас». Дакументальны фільм. 9-30 — «Адзін білет на хакей». «Талінская мазаіка». Кінанарысы. 10-00— тэлевізійныя навіны (М). 10-15— для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Цуды прыроды» (М). 10-30 — міжнародныя спаборніцтвы па плаванні на прыз газеты «Комсомольская правда» (у запісе). Трансляцыя на Маскву. 11-00— чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. Канада—ЗША. Перадача са Стакгольма (у запісе). (М). 16-15— праграма перадач. 16-20 —школьная фільматэка. «У Яснай Паляне». Дакументальны фільм. 16-40— «Панарама навін». 17.00 —для школьнікаў. «Расказы пра Леніна» (М) 17-30 — для школьнікаў. «Агні светафора». Вынікі гульні-віктарыны «Светафор», якую правадзіла рэдакцыя газеты «Пионерская правда» (М). 18-00—чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. Канада —Швецыя. Перадача са Стакгольма. У перапынках і пасля заканчэння — «Эстафета навін» (М). 20-45 —экран кароткаметражнага фільма. «Адны». 21-30 —«Навука, эканоміка, практыка». Тэлевізійная сельскагаспадарчая школа. Аб выкарыстанні арганічных і мінеральных угнаенняў. 22-00 — чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. СССР—ЧССР. Перадача са Стакгольма. У перапынках — тэлевізійныя навіны (М).

Другая праграма. 17-30 —міжнародныя спаборніцтвы па плаванні на прыз газеты «Комсомольская правда». 18-40—«Рэспубліка Шкід». Мастацкі фільм. 20-25—дзіцячы экран. «Маўглі». Мультыплікацыйны фільм. 20-45—«Да новых берагоў». Тэлевізійны музычны спектакль (М).

22 сакавіка

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 —для студэнтаў тэхнікумаў. «Супрацоўленне матэрыялаў». 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 —тэлевізійныя навіны (М). 10-00 — «Музычная вясёлая праграма» (М). 10-30 —дзіцячы экран. «Пунсовая кветачка». Мультыплікацыйны фільм. 11-10— «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1952-гі». 12-00 —«Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 12-30 — «Я — з 60-х». Маладзёжная праграма. 13-30 —«Экран збірае сяброў». Канцэрт-эстафета калектываў мастацкай самадзейнасці Беларускай ССР. Трансляцыя на Маскву. 14-15 —«Баявая садружнасць» (М). 14-45 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Пляска і клякса». Спектакль Калінінградскага тэатра лялек. Перадача з Калінінграда. 15-35 — для школьнікаў. «Выдатныя шахматысты свету». Аляксандр Алёхін 15-55 — «Чалавек зямлі маёй». Тэленарыс пра А. А. Сысоеву — кіраўніка опернай студыі акруговага Дома афіцэраў. 16-30 — праграма каляровага тэлебачання (М). 18-00 — чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. Фінляндыя—ЗША. Перадача са Стакгольма. У перапынках — тэлевізійныя навіны (М). 20-30 —«Свет сацыялізма» Міжнародная праграма (М). 21-00 — «КВЗ-69» (М). 23-00 — «Толькі факты». Праграма перадач.

Другая праграма. 10-30 — «Аб'ектыў». Тэлевізійны клуб кіна- і фотааматараў (М). 11-15 —«Здароўе». Навукова-папулярная праграма. Перадача з Сочы. 11-45 —да 50-годдзя Башкірскай АССР. Праграма Башкірскай студыі тэлебачання (М). 15-35—у эфіры — «Маладосць». «Гарызонт». Перадача з Ленінграда. 17-30 — міжнародныя спаборніцтвы па плаванні на прыз газеты «Комсомольская правда». 18-30 — дзіцячы экран. «Калабок». Мультыплікацыйны фільм. 18-40— «Служу Савецкаму Саюзу». Дакументальны фільм. 19-40—«Ланцуговая рэакцыя». Мастацкі фільм. 21-00 — Д. Кабалеўскі. «Вясна спявае». Фільм-аперэта.

23 сакавіка

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Электратэхніка». 9-00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — «Будзільнік» (М). 9-45— тэлевізійныя навіны (М). 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў «Вясёлыя мінуткі» Перадача з Брэста 11-00 — для юнацтва. «Навука перамагаць». Алімпіяда па гісторыі ваеннага майстэрства і сучаснай тэхнікі ўзбраення. III тур (М). 12-00 — «Хроніка музычнага жыцця рэспублікі. Год 1953-і». 12-40 — «Музычная шкатулка». 13-00 — «Сельская гадзіна». Перадача з Ленінграда. 14-00 — чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. СССР — ЗША Перадача са Стакгольма. У перапынках — тэлевізійныя навіны. 16-15 — для воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Перадача з Адэсы. 17-00 —«Клуб кінападарожнікаў» (М). 18-00 — праграма каляровага тэлебачання (М). 19-30 — фестываль шматсерыйных савецкіх і замежных тэлевізійных мастацкіх фільмаў. «Матэ Борш» (Венгрыя). 1-я серыя (М). 20-30 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М) 21-00— музычная перадача (М). 22-00 — чэмпіянат свету па хакеі з шайбай. ЧССР — Канада. Перадача са Стакгольма. У перапынках — тэлевізійныя навіны (М).

Другая праграма. 10-30 — «Гадзіннікавых спраў майстры». Перадача з Ленінграда 11-00 — дзіцячы экран. «Жу-жу-жу». Мультыплікацыйны фільм. 11-10 — «Віталь Біянкі». Тэлепастаноўка. 12-00 — для школьнікаў. «Рабі з намі, рабі, як мы, рабі лепш за нас». Перадача з Берліна. 17-30 — міжнародныя спаборніцтвы па плаванні на прыз газеты «Комсомольская правда». 19-10 — «Горад майстроў». Мастацкі фільм. 20-30 — канцэрт Чырванасцяжнага імя Аляксандрава ансамбля песні і танца Савецкай Арміі.

ВЫПРАЎЛЕННЕ ПАМЫЛКІ

31 мая 1968 года памылкова была змешчана валавая нумарацыя газеты «Літаратура і мастацтва» (г. зн. агульная колькасць нумароў газеты, якія выйшлі за час яе існавання). У сённяшнім нумары гэтая памылка выпраўлена.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856. АТ 03666

© PDF: Kamunikat.org 2023 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2023